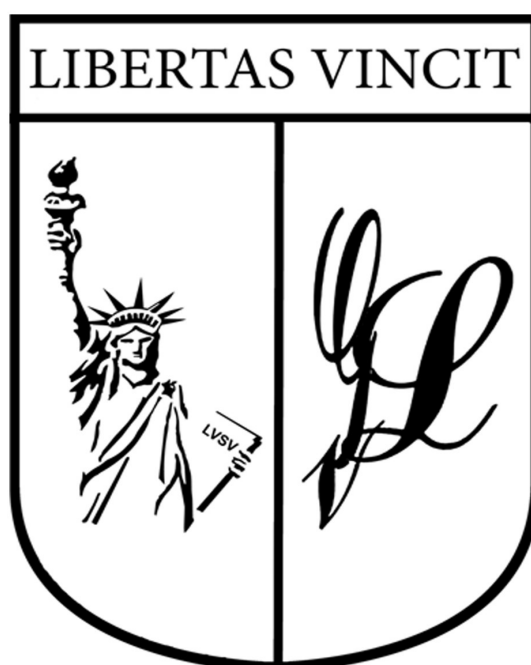

België-Belgique
P.B-P.P
3001 Leuven 1
BC 11344

BLAUWDruk

EEN UITGAVE VAN
HET LIBERAAL VLAAMS STUDENTENVERBOND LEUVEN

LVSv LEUVEN

LUSTRUMEDITIE

TRIMESTERIEEL BLAD - JAARGANG 40, 2012 - 2013, NUMMER 3 - APRIL 2013
V.U.: GILLES VERSTRAETEN, ZEGE VAN DEN HEULESTRAAT 15, 8015 HEULE

P209234
AFGIFTEKANTOOR LEUVEN

In dit nummer

Voorwoord van de Voorzitter [4]

Editoriaal [6]

Over LVSV - I remember hearing about LVSV [8]

Alexander McCobin

Opinie - Is de Euro een liberaal project? [9]

Pieter Cleppe

Focus - Interview met Johan Van Overtveldt [13]

Opinie - De Soto: kritiek op het socialisme [24]

Arnd De Weirdt

Bespreking - European Students for Liberty conference [28]

Davy Dirix

Pro-contra - Aan het spaarboekjes mag niet worden geraakt als de bank slecht presteert [30]

Pro: Loïc Moureau - Contra: Steven Verschoot

Erelidmaatschap en Blauwdrukabonnement [34]

Bestuur en contactgegevens [35]

Galerij der Ereleden [36]

Sponsors [38]

Beeldbank [39]

Voorwoord van de Voorzitter

Gilles Verstraeten is voorzitter van LVSV Leuven.

Beste Leden, Ereleden en Sympathisanten,

Hier is ze dan. De Lustrumeditie van onze Blauwdruk. Met deze editie vierten we dat wij als liberale studenten een fenomeen verderzetten dat reeds langer dan 80 jaar bestaat in Vlaanderen en dit jaar welgeteld 40 jaar aan onze eigen universiteit hier in Leuven. En we mogen het Liberaal Vlaams Studentenverbond best een fenomeen noemen! Befaamd en bejubeld in de wijde wereld onder liberalen als die studentengroep die zich al decennialang inzet voor de vrijheid in dat kleine land, plompverloren in het midden van Europa. Beroemd en berucht in eigen land bij vriend en vijand als die onverzettelijke groep studenten die hun tanden vastzetten in vrijheidminnende ideeën en idealen en nooit loslaten. Gelet op dit bijzonder jaar en aangezien ik zelf binnen luttele weken de fakkel doorgeef aan mijn opvolgers en deze fantastische organisatie voor goed vaarwel zeg is het misschien een gepast moment om even stil te staan bij de vele facetten van het LVSV en wat mijn eigen ervaring daarmee geweest is. De eerste keer dat ik in contact kwam met het LVSV was als secretaris van de Jong-VLD afdeling in mijn thuisstad Kortrijk. Niet bijzonder lang daarvoor had ik de socialistische idealen uit mijn puberteit te rusten gelegd en werd ik mij steeds meer bewust van een alternatief systeem dat veel meer steek leek te houden en gebaseerd was op een veel abstracter en uitdagender, maar ook mooier begrip: de vrijheid. Gemotiveerd door de wil om over deze ideeën meer te ontdekken woonde ik mijn eerste ideologische Jong-VLD Congres bij dat toen toevallig in Kortrijk plaatsvond. Tijdens de discussies over de congres tekst viel mij meteen een relatief klein groepje

“Het LVSV was voor mij al een gewoonte en een vast deel van mijn leven aan het worden”

mensen op, omdat zij vurig en met een voor mij onvoorstelbare kennis van zaken vooraan aan de micro's hun ideeën verdedigden en zonder verpinken durfden in te gaan tegen de voorzitter van het congres. Ik luisterde naar hoe zij hun punten uiteenzetten met een helderheid die voor mij woord voor woord een wereld van inzicht deed opengaan. Het duurde niet lang alvorens ik mij die dag zelf nog aan hun kant bevond en met mijn beperkte vermogens maar met het grootste plezier mee dezelfde punten verdedigde. Op het einde van de dag werd ik benaderd: of ik al ooit van het LVSV had gehoord, of ik in Leuven zou komen studeren en of ik dan geen lid van die organisatie zou willen worden? Hoewel het nog een jaar zou duren eer ik effectief naar mijn eerste “Blauwe Maandag” in Leuven ging, begon die dag voor mij de liefde voor het LVSV. En

wat die dag gebeurde is ook een symbool voor wat het LVSV al decennialang doet. Door het ontwikkelen en koesteren van inhoudelijke diepgang en heldere ideeën, door de ijzersterke wil om zich van het vrije woord te bedienen om die ideeën

te verspreiden en anderen van hun waarheid te overtuigen weet het LVSV jaar na jaar nieuwe mensen aan te trekken die de traditie verderzetten. Toen ik een jaar later een aantal Blauwe Maandagen achter de kiezen had en bestuurslid werd, was ik mij echter nog niet van de volledige draagwijdte van wat het LVSV betekent bewust. Ik zou eerst nog vaak verbaasd en verrast worden, niet in het minst toen ik mijn eerste prille stappen zette in de ruimere liberale beweging. Het LVSV was voor mij al een gewoonte en een vast deel van mijn leven aan het worden. Maar toen ik voor het eerst naar een seminarie trok in het buitenland viel ik herhaaldelijk van mijn stoel. Toen bleek dat

het vermelden van de naam van de vereniging waar ik deel van uitmaakte op zich al deuren deed opengaan en bewondering opwekte bij liberale organisaties en academici waar ik zelf nog nooit van had gehoord. Op dat seminarie achterhaalde ik dat gelijkgestemde studenten over heel Europa vaak niet het voorrecht genoten dat ik genoot: een goed georganiseerde liberale studentenvereniging aan hun universiteit. Een leer-schouwer waar zij hun ideeën konden toetsen. Een vriendengroep waar zij met hun intellectuele dromen en twijfels terecht konden. En zij waren des te meer verbaasd toen ik hen uitlegde dat mijn vereniging al zo lang bestond. Toen pas besepte ik ten volle welk geschenk generaties van honderden studenten mij in de schoot hadden geworpen. Hoe zij met hun duizenden uren werk en inzet gespreid over decennia, vrijwillig en zonder compensatie, iets hadden opgebouwd waar ik nu zo gemakkelijk de vruchten van kon plukken. Hoe zij met vallen en opstaan een traditie hadden gecreëerd die onschatbaar is. Deze erfenis, gehoord door de vele geboekte successen, de waardig gedragen nederlagen en de moed om tegen schijnbaar onoverkomelijke tegenstand verder te gaan kan nooit door één mens volledig gewaardeerd worden. Ik besepte dan ook hoe belangrijk het was om ten volle mijn schouders onder dit project te zetten zodat generaties na mij datzelfde voorrecht zouden kunnen genieten. Het is in dat licht en met dat besef dat ik aan het begin van dit academiejahr dan ook voorzitter werd, na slechts twee jaar bestuurslid te zijn geweest. Deze enorme verantwoordelijkheid heeft mij vaak doen twijfelen. Ben ik wel geschikt? Doe ik het werk van mijn voorgangers wel eer aan? En vaak zelfs: heb ik niet gefaald? Maar ook in dat licht heeft het LVSV zijn ongeloofelijke waarde bewezen. Want het is meer dan een politiek-ideologische organisatie. Het is tevens een hechte vriendengroep. Wanneer ik twijfels had of als iets fout liep hebben leden en bestuursleden mij vaak een hart onder de riem gestoken en gesteund en hebben mijn collega's en oud-leden met meer ervaring mij talloze keren geholpen en aangetoond hoe het beter te doen, met liefde, zorg en geduld. Ik heb hier niet enkel fundamentele ideeën opgedaan die mij mijn hele leven zullen bijblij-

ven en motiveren. Ik heb hier ook vriendschappen gesmeed die hopelijk een leven lang zullen blijven duren. Ik ben hier ook meer mens geworden. Om te eindigen wil ik dan ook iedereen bedanken die het fenomeen LVSV mogelijk maakt. Aan mijn voorgangers, het is met plezier en eindeloze trots dat ik op jullie schouders heb mogen staan. Jullie hebben iets opgebouwd waar generaties na jullie nog van zullen kunnen genieten. Jullie hebben alle redenen om trots te zijn. Aan mijn collega's doorheen de jaren, bedankt voor de steun die jullie gegeven hebben, het is een eer geweest met jullie samen te werken, op zoek te gaan, en te slagen. Ik ben vereerd jullie mijn vrienden te mogen noemen. Aan de sponsors, jullie grootmoedigheid in het steunen van een groepje studenten maakt onze werking ieder jaar opnieuw weer mogelijk. Maar ook, en dit is misschien nog het belangrijkste: bedankt aan al diegenen die na mij zullen komen en het werk zullen verderzetten. Bedankt aan die nieuwelingen die mij dit jaar op cruciale momenten lieten weten dat ze trots zijn deel van deze vereniging uit te maken en mij zo deden inzien dat we ook dit jaar geslaagd zijn. Het is door jullie dat we er allen vertrouwen in kunnen hebben dat het LVSV voor nog eens 40 jaar zal bestaan en zal blijven bloeien. Ik sluit dan ook graag af met het volgende citaat van William Wordsworth:

"Life is divided into three terms - that which was, which is, and which will be. Let us learn from the past to profit by the present, and from the present to live better in the future"

Libertas Vincit! ■

Jonas Veys
Hoofredacteur

Editoriaal

Steven Verschoot
Redacteur

Beste lezer,

Het Liberaal Vlaams Studentenverbond Leuven viert feest. Daar is ook reden toe. Onze teerbeminde vereniging bestaat dit werkingsjaar veertig jaar. Reeds vier decennia dragen wij de waarden uit die wij zo hard koesteren: tolerantie, vrije markten, vrije mensen, vrije geesten. Als redacteurs is het een grote eer om deze waarden te helpen verspreiden via deze schriftelijke manier.

Van deze Blauwdruk hebben we dan ook een ware lustrumeditie gemaakt, met een interview met onder andere Johan Van Overtveldt – gastspreker op onze lustrumreceptie — en een stukje over het LVSV door Alexander McCobin, een internationale co-ryfee van de liberale studentenbeweging.

Verder bieden we u ook nog een tekst aan naar aanleiding van een lezing van Huerta de Soto die we bijwoonden in het zonnige Madrid. Daarnaast is er ook nog een verslag van de European Students for Liberty Conference en een pro-contra discussie over het laaiend actuele vraagstuk met betrekking tot het geld van de spaarders en de redding van de banken.

Dit zal tevens de laatste Blauwdruk zijn die we samenstellen en dit is een zeer fijne en verrijkende ervaring geweest. Met het redacteurssteam hebben we Blauwdruk in een nieuw kleedje gegoten. Bovendien hebben we ook onze inhoudelijke stempel kunnen drukken, onder meer door het invoeren van een Focus en een internationalisering van de gepubliceerde teksten.

Hier nemen wij dan ook afscheid van u, beste lezer. De redacteurs van het nieuwe bestuurssteam staan te popelen om onze plaats in te nemen en de Blauwdruks van het voorbije academiejaar met verve te evenaren en overtreffen. Welke andere mogelijkheid rest ons dan hen bij dezen bijzonder veel succes toe te wensen bij die opdracht, en ondertussen nog één keer het beste van onszelf te geven? ■

Bent u gebeten door het liberalisme? Heeft u een tekst die u wil verspreiden onder de Leuvense studenten? Dan is dit uw kans! Het LVSV Leuven geeft al haar leden en ereleden de mogelijkheid om hun tekst te publiceren in Blauwdruk. U kunt al uw teksten en vragen omtrent Blauwdruk sturen naar: redactie@lvsvleuven.be

Alle teksten in dit magazine vertolken uitsluitend de mening van hun respectievelijke auteurs en niet die van het LVSV Leuven, tenzij anders vermeld.

“The LVSV is a pillar of the world wide liberal movement. It serves as an inspiration for what young people who are inspired by the ideas of liberty can accomplish. The continuity of leadership that LVSV has achieved is something from which all liberal youth groups could learn.

I salute the LVSV on the occasion of this anniversary. I wish you and your successors at least another 80 years of existence. Flanders needs you. Belgium needs you. Europe needs you. The world needs you. Thank you for what you do!”

- Dr. Tom G. Palmer

I remember hearing about LVSV...

Alexander McCobin is doctoraatstudent aan Georgetown University en voorzitter van Students for Liberty.

I remember hearing about LVSV when I was just a junior in college at the University of Pennsylvania. Every American student running a libertarian group on campus had heard of LVSV, the classical liberal student organization that not only existed in Belgium, but had existed for decades. For those of us who were just starting student groups on the other side of the Atlantic and facing what seemed to be insurmountable obstacles, LVSV sounded more like myth than reality. Did a 30+ year old classical liberal student organization actually exist? *Could* such a thing actually exist?

For a long time, I wasn't quite so sure myself, that is until Spring 2011 when Students For Liberty launched European Students For Liberty. We had received too many requests from students across Europe for resources and support in their efforts to spread classical liberal ide-

as to turn our backs on them. While we had never received requests for support from LVSV (there was no need for LVSV to make such requests from us in the US), LVSV immediately stepped up to be a leader in this new European-wide classical liberal organization, and LVSV Leuven in particular has played a pivotal role. First, Nick Roskams joined the inaugural European SFL Executive Board. Providing vision and guidance for how to establish a classical liberal student organization in Europe, Nick introduced the values of LVSV not only to the ESFL Executive Board, but to the fledgling ESFL network as a whole.

Then, LVSV Leuven volunteered to host the inaugural European SFL Conference for over 225 students. I cannot imagine that conference anywhere else. Leuven was the right location and LVSV Leuven was the right group to put the event on. It is a testament to the success of LVSV Leuven's work in organizing the first and second ESFLC's that it has grown to a size where we are worried about overrunning Leuven if we hold the third conference there next year. The dedication, hard work, and passion of so many LVSV Leuven members is truly an inspiration for the rest of the world.

I vividly remember the last night I was in Leuven after the first ESFLC. I was in awe

of everything: the fact that bringing a speaker like Daniel Hannan to a Blue Monday was a normal occurrence, the intimate nature of the LVSV's pub, the existence of an LVSV shield, the camaraderie between all of the LVSV members, the

"I cannot imagine that conference anywhere else but in Leuven"

bonding experience of the club songs. I once doubted whether LVSV actually existed because it seemed too far-fetched, too good to be true. I have learned, primarily from my interactions with Leuven, that LVSV is not only real, it is far greater than anything I had imagined before.

Forty years from now, when many other classical liberal groups around the world will be celebrating their fortieth anniversary as LVSV Leuven is right now it will be due in a meaningful way to the fact that LVSV Leuven will be celebrating its eightieth anniversary and will have served as an example for all of them. ■

Is de Euro een liberaal project?

Pieter Cleppe vertegenwoordigt de onafhankelijke denktank Open Europe in Brussel en is oud-voorzitter van LVSV Leuven.

De overheid laat de burger niet toe om naar vrij believen een betaalmiddel te kiezen. Via allerlei regelgeving en fiscale wetgeving maakt ze het onvermijdelijk om het overheidsgeld, dat ze als enig “wettig betaalmiddel” bestempelt, te gebruiken.

Dat biedt een groot voordeel aan diezelfde overheid. Beloften van politici kunnen immers niet enkel worden gefinancierd door het heffen van belastingen of het maken van schulden, maar ook door het manipuleren van de waarde van dat overheidsgeld. Via centrale banken bepalen politici de geldhoeveelheid en zorgen ze dat er zo meer geld in omloopt komt dan in een vrij geldsysteem het geval zou zijn. Soms verhinderen ze ook een krimp van de geldhoeveelheid. Het gevolg is dat de interestvoet – oftewel de prijs van het geld – daalt, waardoor politici de nieuwe leningen die ze afsluiten om oude overheidsleningen te betalen (op zich reeds een bedenkelijke praktijk) aan veel betere voorwaarden kunnen financieren. Eenieder die geld bezit, verliest zo echter koopkracht.

In een vrij geldsysteem zou men slechts geld kunnen uitgeven als men het kan inruilen voor iets waar intrinsieke waarde aan wordt gehecht. Goud, zilver, grondstoffen, land, aandelen, noem maar op. Elke kunstmatige manipulatie van pakweg KBC-geld zou resulteren in een snelle waardevermindering of zelfs verlies van vertrouwen in het geld dat wordt uitgegeven door die specifieke bank.

We leven echter in een wereld waar de wensen van het electoraat oneindig zijn en de middelen van de politici eindig. Die laatsten worden in zekere zin gedwongen om op dergelijke dubieuze manier een uitweg te vinden. Liberalen mogen dan wel tegenstander zijn van allerlei “gratis” overheidsdiensten en wellicht bestaan er wel naïeve communisten die bereid zouden zijn om ook 90% van hun inkomen af te staan in ruil voor alle diensten die ze van de overheid verlangen. De meerderheid van de bevolking aanvaardt echter al die “gratis” diensten maar al te graag van de overheid, maar wil er hoegenaamd niet voor betalen. Manipulatie van de munt is dan de onvermijdelijke uitweg: dan betaalt iedereen uiteindelijk toch voor al die diensten, maar via muntontwaardiging.

“De euro werkt als een ware schuldmaschine”

Dat laatste uit zich niet steeds in hogere consumentenprijzen, want in deze geglobaliseerde wereld kunnen de uitspattingen van Westerse Centrale Banken

zich uiten in investeringsluchtbellen elders ter wereld of in specifieke sectoren, zoals vastgoed of de aandelenmarkten. Ook dalende prijzen van ingevoerde elektronica uit Azië of de manipulatie van statistieken bieden een verklaring waarom we het verlies van koopkracht niet altijd zien.

De beste manier om die munt-manipulatie tegen te gaan is de decentralisering van het kwaad. Een overheid die de eigen munt te veel manipuleert, maar ook een te strikt arbeidsmarktbeleid voert, zal de waarde van haar munt zien zakken op de internationale markten. Dat is jammer voor de burgers van dat land, die zo ook meteen hun koopkracht

zien zakken, maar het zorgt er ook voor dat diezelfde burgers ook terug concurrentieel worden, dankzij hun lagere lonen. Net dat mechanisme zet zich nu niet door in Zuid-Europa, als gevolg van het euro-lidmaatschap.

In theorie kan via een interne devaluatie de concurrentiekracht worden hersteld, al is de politieke cultuur in Zuid-Europa - of misschien wel geheel Europa - daar niet erg happig op. Maar daarnaast is er nog het tweede, ditmaal bijna onherstelbare defect van de eenheidsmunt: de euro werkt als een ware schuldmachine.

Die liberalen die dachten dat de invoering van de euro de relatieve stabiliteit van de D-Mark zou exporteren naar de rest van Europa, waren fout. De euro is geen goudstandaard die de monetaire expansie beperkt. In tegenstelling versterkt het dat laatste. Dat personen en bedrijven met dezelfde munt betalen is immers maar één aspect van een muntunie. Een nog fundamenteeler aspect is dat banken in elk euroland toegang hebben tot de geldpersen van de Europese Centrale Bank. En dat hebben we geweten.

In Griekenland was het onverantwoordelijk begrotingsbeleid en de gigantische schuldenberg slechts mogelijk bij de gratie van het euro-lidmaatschap, dat de banken – en dus de politici – van het land met goedkoop geld en dus artificieel lage interestvoeten voorzag. Zowel België als Italië kampten met hoge interestvoeten in de jaren '90, tot

duidelijk werd dat ze de euro zouden kunnen invoeren. Investeerders wisten immers dat het goedkoop geld er aan kwam. Ondanks een zeer beperkte daling van de staatsschuld van beide landen, konden ze hun bevolking sindsdien aan fors goedkopere voorwaarden verder met schulden opzaden. In Portugal leidde het vooruitzicht om de euro in te kunnen voeren zelfs tot een investeringsluchtbel die uiteenspatte alvorens het land effectief de euro invoerde.

Toen ze in de problemen kwamen, hadden Ierland en Spanje geen uitzonderlijk hoge publieke schuld, maar integendeel een zeer

hoge private schuld, rond ongeveer 200 procent van het BBP. Een vastgoedluchtbel zorgde in beide landen voor een quasi-failliet banksysteem. Die private schuld is er niet zo maar gekomen, maar is het directe gevolg van de onaangepast lage interestvoeten van de Europese Centrale Bank. Die laatste diende de rentevoet

te bepalen voor zowel de snelgroeiende periferie als voor Duitsland, dat toen met trage groei kampte. Een renteverhoging om de Ierse en Spaanse vastgoedluchtbellen af te remmen was niet mogelijk, omdat dit de Duitse economie te zwaar zou schaden. Het is te makkelijk om de ECB met de vinger te wijzen. Zij was immers in de onmogelijkheid om een optimaal interestvoetenbeleid te voeren. De oorzaak ligt bij de euro. De beleidsfouten in de euro-lidstaten hadden nooit zo sterk kunnen uitdijen zonder de eenheidsmunt.

Ondertussen zorgde de euro voor een ondergewaardeerde munt voor de sterkere landen in de muntunie, waar de burgers dus koopkracht verloren, zeker in Duitsland, terwijl enkel de export-sector profiteerde. Gecombineerd met de uitstroom van kapitaal naar de snel groeiende periferie van de

eurozone, zorgde dat ervoor dat Duitsland in de eerste tien jaar van de euro economisch wegzakte.

Ook al had men het verbod in de Europese Verdragen op steun aan landen in moeilijkheden toegepast, was de schade van de schuldenluchtbellen er nog altijd geweest. Op de koop toe wordt de crisis nu ook nog eens misbruikt om macht nog meer te centraliseren en steken allerlei oude demonen terug de kop. Met dank aan Helmut Kohl, François Mitterrand, Jean-Luc Dehaene en consoorten.

Een alternatieve oplossing voor het bijhouden van de huidige muntunie. Dat laatste is een dure zaak, niet enkel voor belastingbetalers die mogen opdraaien voor de noodleningen en de gepensioneerden die lijden onder de lage interestvoeten van de ECB om de overheden te helpen, maar ook voor de jongeren in vele Europese landen, gezien de almaar stijgende jeugdwerkloosheid.

De oplossing is dan niet de uittrede van de zwakkere eurolanden, want hun schuld die in euro is gedenomineerd zou immers sterk stijgen. De wellicht minst pijnlijke variant bestaat er in dat net zoals in 1999 een nieuwe, bij voorkeur nationale munt, wordt ingevoerd, in eerste instantie enkel in de sterkere landen. Dat zorgt ervoor dat de zwakkere landen hun schuld nog steeds in hun eigen

munt – de euro – hebben en dus een eventueel faillissement niet of veel minder ernstig aan de orde is. Een geleidelijke revaluatie is dan mogelijk. Eén voor één kunnen landen dan een nieuwe munt invoeren, tot enkel nog het zwakste land met de euro overblijft.

Dit zou bepaalde exporteurs treffen in de sterkere landen, aangezien zij hun goederen niet meer aan de man zullen kunnen brengen als die in prijs stijgen en dus zoals in het verleden kwaliteit zullen moeten bieden. Omdat vele grote exporteurs betere politieke connecties hebben dan de gewone consument zit die oplossing er echter nog niet onmiddellijk aan te komen. Al zou het wel eens kunnen dat de Zuid-Europese elites inzien dat dit hun enige kans is. Als zo'n scenario werkelijkheid wordt, is het de verantwoordelijkheid van liberalen om duidelijk te maken dat er een fundamenteel verschil is tussen enerzijds de gefaalde euro, en anderzijds de grote verwezenlijkingen van de Europese open grenzen en vrijhandel. ■

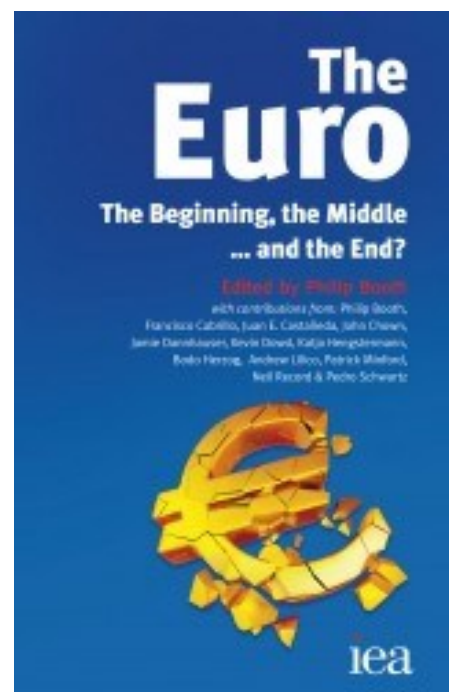

Johan
Van Overtveldt

HET EINDE VAN DE EURO

**Beschikbaar in de
LVSV-bibliotheek!**

Focus: Interview met Johan Van Overtveldt

Johan Van Overtveldt is hoofdredacteur van Trends, auteur en doctor in de economie.

We schrijven eind 2012, nationaal voorzitter Michiel Rogiers en politiek secretaris Filip De Clercq bezoeken in naam van het LVSV Johan Van Overtveldt voor een uitgebreid gesprek.

LVSV: Om te starten, een passende inleidende vraag: bent u het nog niet beu dat LVSV'ers maar steeds aan uw deur komen kloppen?

Van Overtveldt: Neen, totaal niet. Het is een zeer dankbaar publiek. Wanneer je er gaat spreken voel je steeds een grote aandacht voor wat je zegt en dit blijkt ook uit de verstandige vragen nadien, bovendien zijn het dan nog eens jonge mensen. Eén van de grote zaken die we vandaag missen is engagement, dat is er in jullie organisatie net wel. Ik denk dat ik trouwens nog nooit, wat ik gerekend met andere dingen doe, een uitnodiging van het LVSV heb afgeslagen. Jo De Taver-nier vroeg me om voor zijn recent verschenen boek, 'Mijn Amerika', enkele bedenkingen te geven bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Ik was onlangs nog in de Verenigde Staten en één van de zaken die ik in het boek aanhaalde is dat de discussie er op een andere manier gevoerd wordt. Er wordt veel minder inhoudelijk gediscussieerd en veel meer om de persoon. Men moet veel meer durven praten over de echte relevante problemen zodat een maatschappelijk debat op gang komt, het LVSV doet dit zeer goed. Het is duidelijk voor welke waarden jullie staan. Los van jullie studentikoze activiteiten – want maak me niets wijs, ik ben ook student geweest – draait de discussie steeds om

inhoud. Jullie hebben verbazend goede argumenten, zeker gezien jullie leeftijd. Dit inhoudelijke aspect mis ik vaak in onze samenleving.

LVSV: Had Milton Friedman veel politieke invloed? U schreef in uw recentste boek, toen Milton Friedman raadgever was van president Nixon: 'Een breedlachende Nixon schudde Friedman de hand, bedankte hem voor zijn komst, en voegde eraan toe: 'Wat die loon- en prijscontroles betreft, neem dat George niet kwalijk'. De uitdrukking op het gezicht van Friedman verstarde onmiddellijk en met luide stem sneerde hij: 'Ik verwijt George niks inzake loon- en prijscontroles, ik verwijt u die mis-kleun.' Daarnaast was Friedman ook raadgever van Ronald Reagan, de man die onder andere bekend stond voor grote begrotingstekorten en als gevolg een stijgende staatsschuld.

"Krugman negeert het gegeven van de overheidsschuld"

Van Overtveldt: Ik denk dat de invloed van Milton Friedman vooral op intellectueel vlak was. Om deze reden had hij dan ook een indirecte invloed op de politiek. Deze was bijzonder groot, ook buiten de Verenigde Staten. In de hedendaagse politiek is hij in mindere mate aanwezig. Zijn directe invloed op de Reagans, 'Bushes' of Thatchers van deze wereld was relatief klein. Het is een beetje vergelijkbaar met Hayek, qua invloedssfeer zijn er vrij veel beleidsmakers die invloed onder-vonden van Friedman. Onder meer omdat hij als één van de weinigen erin slaagde om complexe situaties op een relatief eenvoudige en toch nog correcte manier te borstelen.

LVSF: Naomi Klein beschuldigde Friedman van bepaalde wantoestanden in deze wereld. Is dit correct?

Van Overtveldt: Zoals ik in mijn boek beschreef heb ik Friedman ontmoet de dag nadat orkaan Katrina passeerde. Wat Klein schreef over Friedman als zijnde een oorzaak van de verwoestende natuurramp vind ik mensonterend. Ik vind haar een absolute nulliteit. Als je deze man op een dergelijke manier aanpakt dan ben je het papier niet waard waar je letters op geschreven staan. Ik ben het vandaag totaal oneens met Paul Krugman, maar er is geen haar op mijn hoofd dat eraan denkt om Krugman aan te vallen als een man die er genoeg in schept dat er mensen verdrinken, sterven in aardbevingen, ... Wat zij over Friedman schrijft kan je net zo goed over Krugman schrijven. Het is dus beneden alle peil. Ik kan van de zachtaardigheid van Friedman getuigen, ik was er namelijk bij toen hij ondersteboven was van de gevolgen van de orkaan. Zoals Klein compleet gekke theorieën uitvinden en Friedman onterecht beschuldigen dat hij erop zou kicken dat er menselijke drama's gebeuren opdat het model waar men voorstander van is zodoende zou kunnen worden toegepast is werkelijk van de pot gerukt. Het is zelfs een schande

dat we erover praten. Ik vind dat werkelijk waanzinnig.

LVSF: In 'Red de vrije markt' vraagt u zich af hoe Friedman op de aantijgingen ten opzichte van zijn theorieën zou reageren? Voornamelijk uit linkse hoek komt de kritiek dat de theorieën van Friedman de perfecte voedingsbodem waren voor de recente financiële crisis. In uw boek volgt niet echt een concreet antwoord hierop?

Van Overtveldt: Omdat de man het niet meer heeft meegemaakt. Hij heeft bijvoorbeeld steeds halsstarrig het concept verdedigd van de monetary rule. Je bekijkt hoeveel de reële groei is van je economie, je laat er een kleine marge op toe en dan laat je de geldhoeveelheid groeien met vier of vijf procent (JVO: maakt niet zoveel uit hoeveel procent). Op latere leeftijd heeft hij volmondig toegegeven dat die op de geldhoeveelheid gebaseerde regel allicht achterhaald was. Hij werd hoe langer hoe meer voorstander van een regel à la Taylor waar men de rente laat fluctueren, in functie van het verschil tussen het inflatieobjectief en de effectieve en verwachte inflatie. Eventueel in combinatie met de groei, al was hij hier minder voorstander van. De man had zeker een

ideologie, maar was daar absoluut niet over-dreven halsstarrig in. Ik kan me niet inbeelden, al is mijn mening hierover speculatief, dat hij het ganse probleem van moral hazard met de banken niet onder ogen zou hebben gezien en dat hierdoor niet-marktconform gedrag wordt veroorzaakt. Het besef van de 'too big to fail'. Friedman zou naar alle waarschijnlijkheid gekeken hebben naar alternatieve verklaringen voor de uitbreiding van de economische crisis. Dewelke durf ik mijn hand niet voor in het vuur steken. Ik kende Friedman tot vlak voor zijn dood. Tot op het laatste moment bleek hij die ongelooflijke intellectuele finesse te bezitten. Indien hij de recente crisis nog zou meegemaakt hebben zou hij allicht ingezien hebben dat er een structureel probleem in het markteconomisch gebeuren ingebouwd zat. Dit heeft hij misschien onderschat, toch zou zijn oplossing misschien wederom in de marktwerking liggen. Nogmaals, ik probeer te gissen, de man kan het jammer genoeg zelf niet meer vertellen.

LVSF: U hebt in een van uw recensies het boek 'End this depression now!' van Paul Krugman zeer negatief beoordeeld. Om hier verder op in te gaan: in welke zin verloochent Krugman de theorie van Keynes?

Van Overtveldt: Keynes heeft zijn General Theory geschreven op een moment dat de overheidsschuld een fractie is van wat ze nu is. Keynes schreef in 1937 al een vrij grote column in The Times waarin hij

erop wees dat men moest stoppen met het stimuleringsbeleid met als reden dat de overheidsschuld te hoog dreigde op te lopen. Ik durf geen exacte percentages te noemen, maar ik schat dat de overheidsschuld van de meeste landen in de Westerse wereld toen 40 of 50 percent van het BBP was. Krugman negeert het gegeven van de overheidsschuld. Zijn theorie komt steeds op hetzelfde neer: deficits, deficits en deficits. Rekening houdende met het niveau van de hedendaagse overheidsschuld zal dit allicht contraproductief werken. Zeker omdat er zoveel neveneffecten zijn die de initiële positief veronderstelde impact op bijvoorbeeld de consumptie en investeringen teniet doen. Misschien zelfs compleet overwoekeren en uiteindelijk het resultaat nog negatiever maken. Een te sterk verdringingseffecten verwachtingseffect werkt dit in de hand. Gezien de vooruitzichten gaat men in plaats van meer uit te geven meer sparen, dit omdat mijn reëel beschikbaar inkomen in de toekomst heel wat minder zal zijn dan het vandaag is. Krugman wuift deze fenomenen redelijk simplistisch weg. Bovendien onderschat hij ook de mate waarin overheidsuitgaven onderhevig zijn aan inefficiënties. Ik druk het nog redelijk beleefd uit, ik wil het woord 'corruptie' niet in de mond nemen, maar in feite gaat het daar vaak om.

LVSF: Met andere woorden: een public choice-probleem.

"Underlying most arguments against the free market is a lack of belief in freedom itself"

- Milton Friedman

Van Overtveldt: Ondermeer. Ik denk dat het ook een probleem is van macro-economie. Als je de macro-economische formule $Y = NX + G + I + C$ neerschrijft en je redeneert: in de C (consumptie) gaan we een verhoging van overheidsuitgaven proberen. Wanneer men een injectie doet via een vermindering van de overheidsinkomsten zodat een deficit groeit, een belastingverlaging dus, dan is de vraag wat er met die belastingverlaging gebeurt. Wordt deze gespaard? Wordt ze gespendeerd? Zo ja, aan wat? Je hebt dan nog eens een lek naar het buitenland, zeker als een land heel wat competitiviteitsnadelen heeft opgebouwd.

LVSF: Zoals in Frankrijk in de jaren '80?

Van Overtveldt: Inderdaad, er zijn heel veel parallellen tussen het beleid van Hollande en dat van Mitterand, behalve dit. Ik denk dat ze die les wel geleerd hebben. Als je als enig groot land in Europa dergelijk beleid voert is dat toch hetzelfde als met een bazooka door je eigen hoofd schieten?

LVSF: Kunnen we in dit geval het dan als een voordeel beschouwen dat er nu een Europese Centrale Bank is?

Van Overtveldt: Anderzijds heb je nu veel minder de mogelijkheid om dat monetair beleid te sturen.

LVSF: Stel dat Frankrijk nu hun eigen centrale bank had en ze zoals vroeger politiek kon beïnvloeden. De gevolgen zouden toch veel desastreuzer geweest zijn? Het kan misschien als een voordeel beschouwd worden dat de ECB een onafhankelijker beleid voert?

Van Overtveldt: Ik denk dat het duidelijk is dat Frankrijk ongelimiteerde interventies wil van de ECB op de obligatiemarkten.

LVSF: In welke zin vindt u het opkopen van overheidsobligaties op de secundaire markten door de ECB geen monetaire financiering?

Van Overtveldt: Als je geen compenserende sterilisaties doet is het altijd mone-

Bondgenotenlaan 32

Leuven

taire financiering, of het nu primair of secundair is. Het heeft min of meer hetzelfde effect. Ik stel vast dat meneer Draghi naar aanleiding van 6 september duidelijk gezegd heeft dat ze inderdaad op de secundaire markt van plan waren sterilisatieoperaties te doen. Het is net zo goed monetaire financiering als je LTRO's aan banken geeft, die dan op hun beurt overheidsschuld opkopen. Waarom is er dan nog geen massale inflatie? Omdat er momenteel dagelijks meer dan duizend miljard bankreserves bij de ECB gezet worden, en vooral omdat de banken enerzijds geen vertrouwen hebben in elkaar waardoor de interbankenmarkt totaal niet naar behoren functioneert. Anderzijds omdat er natuurlijk een grote terughoudendheid is vanwege de banken om in de huidige conjuncturele omstandigheden uitvoerig aan kredietverlening te gaan doen. Daarbij komt nog dat ze rekening moeten houden met de Basel-normen. Je kunt op twee manieren een kapitaalratio van 8% halen als je ze vandaag niet haalt: je kan je kapitaal verhogen, maar je kan evengoed je balans inkrimpen en zo met een beperkt kapitaal toch aan 8% komen ten opzichte van een gereduceerd balanstotaal. Wat dan moet je kredietverlening? Dat is de trillion dollar discussion. Zijn de banken nu meer of minder krediet aan het verlenen? Het is mijns inziens minder zichtbaar door allereerste cijfermatige effecten. Dat er een verminderde kredietstroom van de banken naar de private sector, consumenten of producenten is lijkt me vrij duidelijk.

LVSF: We laten onze vierde hoofdvraag hierop aansluiten: Fed-voorzitter Bernanke kondigt een nieuw stimuluspakket aan: QE3 (Quantitative Easing 3) genaamd. Mario Draghi laat de bazooka in werking treden en hij verlaagt ook de rentevoet. Toch zien we de economie niet spectaculair groeien en is er een lage geldvraag. Kunnen de Eurozone en de Verenigde Staten net zoals Japan in een liquidity trap terecht komen? De enige manier om hieruit te geraken zijn overheidsbestedingen. Zouden de aanhangers van Keynes en Stiglitz dan toch gelijk kunnen hebben?

Van Overtveldt: We zitten momenteel in die liquidity trap. Laten we het even historisch bekijken. Wat Bernanke en de ECB in de herfst van 2008 gedaan hebben was fantastisch. Dit heeft belet dat we in een extreme situatie van de jaren '30 terechtgekomen zijn. De val van Lehman Brothers creëerde slechts een versnelling in het wegvallen van het vertrouwen. De crisis zelf zat veel dieper. Bijvoorbeeld op de markt van het commercial paper. Dit is de markt waarop de bedrijven in de VS zich in grote mate financieren. U moet weten dat het ophalen van kapitaal in de Verenigde Staten 80 procent op de markt gebeurt en 20 procent bij de banken, hier juist andersom. Zelfs een relatief klein bedrijf kan in de Verenigde Staten naar een broker gaan en een aanvraag indienen voor meer investeringen. Die markt hield in september 2008 letterlijk op te bestaan. Er was simpelweg geen interesse meer voor. Zelfs voor de Microsofts en Coca Cola's van deze wereld was er een groot probleem. Indien de Federal Reserve op dat moment had gezegd 'monetair beleid = prijsstabiliteit, that's it', dan hadden we dus een echte ramp beleefd. Alle bedrijven, klein of groot, zouden de gelden die ze normaliter op deze markten financieren in lucht zien verdampen. Je krijgt dan een uitziende Tsunami aan faillissementen uit de VS en vandaar natuurlijk opnieuw een Tsunami naar andere landen. Bernanke heeft dit voorkomen. De ECB heeft daar ook flink in meegespeeld. Deze beleidsmakers hebben in feite een implosie van het systeem voorkomen. Nadien is men beginnen interveniëren. De Federal Reserve wou de economie terug op de rails krijgen. De ECB trachtte om de Eurozone te behouden, wat dus iets totaal anders is dan de reden waarvoor men massaal intervenieerde in het midden van 2008. Het is evident dat je met monetaire stimulus de economie even aan de praat kunt krijgen, maar als je het enkel met de monetaire stimulus moet doen lukt dit niet tenzij je met almaar grotere dosissen van monetaire stimuli komt. Het is een vorm van verslaving.

Wat de overheden en de ECB in 2008 hebben gedaan was wenselijk en zeker te verdedigen. Wat men daarna heeft gedaan is eigenlijk de economie kapot maken door geen rekening te houden met zogenaamde

unintended consequences. Het beleid jaagt de wisselkoersen van groeilanden omhoog zodat zij in de problemen komen. Allerhande speculatieve bubbles steken de kop op die vroeg of laat barsten en nieuwe problemen geven. You kick the can down the road.

LVSF: Gezien we volgens u te maken hebben met een liquiditeitsval en theoretisch aangenomen wordt dat meer overheidsbestedingen de enige manier is om hieruit te geraken, bent u dan geneigd om hiervoor te pleiten?

Van Overtveldt: Neen, ik pleit voor een beleid dat tot een massief herstel van vertrouwen zou leiden. Het lijkt me waanzin mocht iedereen plots met gigantische korte termijnbesparingen komen, zo krijg je een Griekse situatie. We hebben heel dringend nood aan geloofwaardige beleidsplannen. Hierin moet een grondige, structurele sanering van de publieke financiën uitgetekend worden dat binnen een redelijke termijn kan volbracht worden.

We moeten er zo snel mogelijk mee beginnen. Rekening houdend met enkele uitgaven die al op tafel liggen, zoals onderwijs, moeten we toch enkele wijzigingen doorvoeren. Belangrijke wijzigingen zijn een daling van de parafiscale lasten en bv een belastingverlaging naar 20%, gepaard gaand met het schrappen van alle aftrekposten in de sociale lasten. Dit moet gespreid gebeuren. Dan pas heb je vertrouwen van iedereen. De ondernemers weten niet waar ze zullen uitkomen met de fiscaliteit in ons land. Hier moet dus iets aan gebeuren.

De liquidity trap doorbreken wil zeggen dat je de IS-curve terug omhoog krijgt. De vraag dus terug omhoog, dat kan je even goed vanuit de private sfeer mits vertrouwensherstel.

LVSF: U beschreef in uw jongste artikel in Trends enerzijds de mogelijke oorzaken van een lage economische groei en anderzijds de oplossingen. Geloof u in een beleid van efficiënte maatregelen van de Belgische of de Vlaamse regering om

innovatie en technologische vernieuwing te bevorderen? Of eerder in een versoepeling van het klimaat om het privaat investeren in innovatie en technologie op te wekken?

Van Overtveldt: Zonder meer het tweede. De geschiedenis zowel in België als in andere landen leert ons dat wanneer je innovatie overlaat aan de overheid, dit gedoemd is om te mislukken. Dit om de eenvoudige reden dat ten eerste de overheid hier niet voor is uitgerust, dus onvoldoende kennis bezit om dat op een gefundeerde manier te doen. Ten tweede is de politieke besluitvorming voor een groot stuk ingegeven door politieke overwegingen en electoraal gewin. Dit is niet efficiënt en vooral te traag. Innovatie kan niet voortkomen uit inefficiëntie en traagheid. Ik ben een rabiaat voorstander van democratie, maar als kanttekening wens ik toch het gedrag van politici erbij te plaatsen. Zij wensen eerder continuïteit van hun job of mogelijk het verwerven van een andere job. Als ik wat wil overdrijven zeg ik: als politici het algemeen belang dienen, is het in feite bijna toeval. Uiteraard is dit kort door de bocht en overdreven, maar laat alstublieft niet aan de politiek over om op het laatste moment te beslissen over een bepaalde investering of sectoren te stimuleren. Dit lijkt me echt de verkeerde optie. Creëer een kader. Zeer belangrijk in België is ook dat er voor rechtszekerheid wordt gezorgd, opdat mensen die vandaag beslissen te investeren ook binnen 3 à 4 jaar, wanneer hun investering kan uitgevoerd worden, nog binnen hetzelfde kader zouden kunnen ageren. De Nederlanders zijn hier zeer sterk in. Zij maken vaak sui generis een overeenkomst met individuele bedrijven op fiscaal vlak. Men spreekt bijvoorbeeld af dat de lifecycle van een investering 10 of 15 jaar is. Men garandeert dan een pakket, daarbinnen kan men werken en daar blijft men af. Dat soort van rechtszekerheid is duidelijk de belangrijkste factor. We veranderen in Vlaanderen en België voortdurend vanalles, investeerders kunnen hier hoe langer hoe minder om lachen. Het voornaamste gevolg hiervan is dat bij een volgende mogelijke investering zowel multinationale als regionale bedrijven wel twee keer zullen nadenken vooraleer ze opnieuw investeren in België.

LVSU: Gezien de opeengestapelde schulden van de overheden reeds lang voor de crisis kan men dit een verantwoordelijkheids crisis noemen. Heeft Duitsland gelijk dat het een ruwe houding aanneemt met als reden dat er vele overheden waren die niet consistent hun financiën saneerden? Zelfs indien het ten koste zou gaan van de Euro?

Van Overtveldt: Er zijn verschillende aspecten aan verbonden. Het is zeer spijtig dat men de crisis de 'sovereign debt-crisis' is gaan noemen. Indien dit het probleem is dan zouden Japan en de Verenigde Staten in een nog veel grotere crisis moeten zitten dan Europa. Wat manifest onjuist is. Ik heb aan mijn 4D-analyse, die ik de voorbije jaren ook aan het LVSU reeds uit de doeken deed, heb ik nog niet veel moeten wijzigen. Aan de basis van de huidige crisis liggen 4 deelcrisisen die elk ook met elkander interfereren. Ten eerste zijn er enkele structurele fouten in het concept van de Eurozone die aan de grondslag liggen van de crisis. We zijn in 1999 met iets begonnen dat niet goed in elkaar zat. Je moet voor een goed werkende monetaire unie een politieke unie

hebben in combinatie met een flexibele arbeidsmarkt. Ten tweede is het de crisis van de publieke financiën. Men merkt dit probleem veel minder in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk of Japan omdat daar geen probleem is van een niet werkende monetaire unie. Vervolgens hadden we de bankencrisis. Deze is voor een stuk autonoom, maar komt ook voor een stuk voort uit de financiële crisis en de crisis van de openbare financiën. De reden hiervoor is dat vele banken een balans hebben die vol staat met overheidspapier van overheden waarvan de kredietwaardigheid onder druk kwam te staan. Ten laatste kampen we met een competitiviteitscrisis. Vooral in de zuidelijke landen Griekenland, Portugal, Italië en Spanje. Ik pleit al sinds april 2010 voor een exit van Griekenland. Uiteraard is deze situatie ernstig en moet men besparen en belastingen beter innen. Weet wel dat wanneer men deze maatregelen effectief zou doorvoeren, men probeert dit zowat halfslachtig, de crisis alleen maar erger wordt. Op het einde van dit jaar zal ongeveer 1/3 van de Griekse privésector verdwenen zijn ten opzichte van 2007. Jullie lijken mij alle-

brievenbussen naamborden, deurbellen
kookwinkel messen, bak-en kookgerei, wijn-accessoires
sanitaire toebehoren spiegels, ZACK
ijzerwaren deurbeslag, meubelbeslag, lampen

Van Eyck LEUVEN

TIENSESTRAAT 15 • CENTRUM LEUVEN
 016 22 20 20 • MET PARKING
 WWW.VAN-EYCK.BE • INFO@VAN-EYCK.BE

bei slimme kerels, ik veronderstel dus dat jullie inzien hoe gigantisch en onhoudbaar dit cijfer is? Dit is geen recessie, maar een depressie. De enige optie om nog groei te creëren is enkel een devaluatie. Een betere export en sterkere resistentie van uw import. Hierdoor krijg je een groeistimulus vanuit de internationale omgeving. In de Eurozone is dit onmogelijk. Een val van de Euro zal hierbij een beetje helpen, maar dit lost het competitiviteitsprobleem niet op.

LVSF: Wat denkt u dan bijvoorbeeld van een interne devaluatie?

Van Overtveldt: Ierland heeft dit gedaan en moet vaststellen dat men terug vanaf nul moet beginnen. Als we kijken naar de loonkost per eenheid product hebben de Ieren het verschil met Duitsland voor de helft dicht gereden. Hier stopt het ook, want hiermee creëer je op lange termijn geen structurele economische groei. In Portugal verlaagt de regering de sociale lasten voor de werkgevers en men laat dit de werknemers betalen. Dit voorstel is afgevoerd vanwege groot protest. De mogelijkheid om tot zo'n interne devaluatie over te gaan is met andere woorden zeer beperkt. In landen waar er een grote bereidheid is tot 'amok maken' is het helemaal onmogelijk. Portugal is hier de perfecte illustratie van. In tegenstelling tot Portugal is het in IJsland wel gelukt omwille van een zwaar herstructurerings- en saneringsbeleid intern, gekoppeld aan een devaluatie van de IJslandse Kroon met ongeveer 50%. IJsland heeft de competitiviteit herwonnen en de export van dit land is ondanks een zeer nadelige internationale omgeving terug sterk gestegen. Als we een kijkje nemen in Griekenland zien we dat het toerisme (wat pure export is) ongeveer gehalveerd is. Dit onder meer door spanning en onzekerheden, maar ook vooral door prijzen. Mensen gaan naar Griekenland om te bakken in de zon (Michiel: "ik niet"; Van Overtveldt: "dat zou inderdaad in uw geval geen goed idee zijn"). Wie op dit moment enkel naar Griekenland gaat voor de zon is een oen, je kan voor de helft van de prijs met hetzelfde comfort in Turkije namelijk op reis gaan. Als je devalueert, verandert deze situatie onmiddellijk. Een exit uit de euro houdt in dat alle tegoeden en schulden van euro's in Drachmes worden omgezet, met

onder andere onmiddellijk een default. Dit is allesbehalve kosteloos. Degenen die zich ertegen blijven verzetten, waar ik ondertussen woest van wordt, doen alsof dat wat we op dit moment aan het doen zijn ook kosteloos is. Dit is compleet van de pot gerukt, zo maak je een economie letterlijk kapot. Je kan even goed de B-52's van de Amerikanen sturen, dit heeft ongeveer hetzelfde effect. Ik ben de voorbije jaar twee keer in Griekenland geweest. Mijn boek 'Het Einde van de Euro' is onder andere ook in het Grieks vertaald. De meest voorkomende vraag die ik er het voorbije jaar heb gekregen is 'When will this end?', 'When will it be enough?' en 'Do we have any future?'. De IJslanders hebben zich dit 2 jaar geleden ook vaak afgevraagd, maar het algemene gevoel dat daar nu heerst is opluchting. Ze weten dat ze een zware pil hebben moeten slikken, maar nu heeft het overgrote deel terug een job, een inkomen, een perspectief. Het toerisme is geëxplodeerd in IJsland, de visindustrie draait als nooit tevoren. Zij hebben dus een toekomst. De Grieken daarentegen zijn zich totaal niet meer bewust van enige vorm van constructieve toekomst. Dit legt natuurlijk uit waarom de extreme partijen met hun ogen toe de volgende verkiezingen gaan winnen. Het centrum-politieke gebeuren wordt compleet weggespoeld.

LVSF: Beschouwt u de Eurocrisis als een crisis van het kapitalisme of eerder een crisis van het socialisme?

Van Overtveldt: Je moet weten dat er in 1999 twee visies waren. De eerste visie werd ondersteund door Friedman en deze voorspelde dat de Eurozone tegen de muur ging lopen. De andere visie werd onder andere sterk gesteund door Jean-Luc Dehaene en Frankrijk. Men zei dat we een Euro moesten creëren zodat alle landen dicht bij elkaar zouden kunnen komen. Wanneer er een probleem zou zijn, dan lossen we het op wanneer het probleem zich stelt, dixit Dehaene. Dit is geen crisis van het kapitalisme, maar van het politieke machtsdenken. We zouden geen euro gehad hebben zonder de vraag over de Duitse hereniging en toegevingen van de toenmalige bondskanselier van West-Duitsland Helmut Kohl jegens Frankrijk. De hereniging kon er komen

SMS GATEWAYS
BULK & PREMIUM SMS
MOBILE APPLICATIONS
SOFTWARE INTEGRATION

*verstuur snel en gemakkelijk bulk sms naar
klanten en personeel - integreer automatische
sms meldingen in uw software of website -
ontvang sms op een eigen premium shortcode*

www.cellcom.be - info@cellcom.be - 02 888 6991

door de chantage van de Franse president François Mitterrand. Bij de Bundesbank (de Duitse centrale bank) vind je geen 5 mensen die de euro niet haten. Als het aan de Bundesbank ligt is het morgen gedaan met de euro. Dit is het falen van het politieke machtsdenken en dit wordt bevestigd door uitspraken van Mitterrand: economie interesseert me niet, enkel politiek interesseert me. De huidige situatie is het rechtstreekse gevolg van het denken van Mitterrand. Frankrijk beseftte goed dat ze in economische termen one to one steeds van Duitsland verloor. Frankrijk had de euro nodig om Duitsland in haar klauwen te krijgen, want zo redeneren de Fransen steeds. Er zijn weinig zulke gearticuleerde machtsdenkers als de Fransen. Ze zijn meesters in de kunde van politiek bedrijven en het machtsspel uittekenen. De Fransen willen eigenlijk een wereldhegemonie.

De Fransen waren niet geïnteresseerd om de Euro efficiënt te laten functioneren. De Fransen hebben dus met hun machtsdenken veel schuld aan de huidige crisis. Ze wilden de Duitsers in hun klauwen en qua beleid interesseerde het hen niet. De Duitsers zijn er op ingegaan omdat ze een hereniging wilden van Oost- en West-Duitsland. De Duitsers wisten maar al te goed dat dit niet goed ging komen, maar ze hebben er op geanticipeerd met onder andere de aanbevelingen van de Hartz-commissie onder Schroeder voor een flexibilisering van hun arbeidsmarkt. Waar Angela Merkel nu de vruchten van plukt. De Eurocrisis is dus de crisis van het pure politieke machtsdenken.

LVSF: Wat zijn uw toekomstverwachtingen op vlak van de Europese economie als aanhanger van de Chicago School?

Van Overtveldt: Friedman zei ooit tegen me: "the proof of the pudding is in the eating". Op het eerste moment dat je een zware recessie zult hebben ga je zien of het al dan niet functioneert. Het is razend correct gebleken dat het niet functioneert. Ofwel doet men wat men moet doen om een werkende economische unie te creëren, namelijk een politieke unie met verregaande afstand van bevoegdheden van de lidstaten. Eigenlijk een Verenigde Staten van Europa. Je moet weten dat Californië in de USA he-

den ten dage even failliet is als Spanje, maar Californië krijgt geld van Washington. Californië staat onder curatele van het District of Columbia. Het is ook hermetisch gebonden aan een aantal ingrepen die gecoördineerd worden vanuit Washington, in ruil voor geld. Hierover is er in de VSA geen enkele discussie. The rules are the rules. Hier in de EU heb je dit niet. Hier zegt men, we gaan geld geven aan Griekenland op voorwaarde dat ze enkele opgelegde hervormingen doorvoeren. De Grieken kaatsten de vraag na ontvangst van een groot pak geld terug en antwoordden aan Europa dat ze wel nog eens zullen zien wat ze gaan doen qua hervormingen en dat Europa zich er niet mee te moeien heeft. Zonder politieke unie creëer je dit soort van kat- en muis spelletjes. Dat is ook het probleem bij uitstek voor ECB-voorzitter Draghi. Hij wil een krachtadige indruk wekken door te stellen dat de ECB geen financiële hulp meer zal verstrekken als de noodlijdende lidstaten zich niet meer houden aan de opgelegde economische hervormingen, maar het probleem is hier dat dit totaal ongeloofwaardig is. Iedereen weet dat Draghi zal blijven hulp verlenen, want als Draghi geen hulp meer zou verlenen dan zal het staatspapier van het noodlijdend land in kwestie massaal verkocht worden en maak je het probleem dat je aan het bestrijden bent eigenlijk terug erger. Dit wil in weinig woorden zeggen dat men in 1 minuut tijd de crisis 100 malen kan vergroten en maandenlange inspanningen zomaar overboord gooit. Dit is duidelijk compleet ongeloofwaardig. Draghi beseft dit en de regeringsleiders beseffen het ook en profiteren er gretig van.

Ofwel doet men dit en dan kan een monetair unie. Eerlijk gezegd, ik geloof dit niet. Griekenland eruit, zal probleem van de unie en niet-flexibele arbeidsmarkten niet oplossen. Een vervelend land zal eruit zijn, maar de verschillen tussen Mississippi en New York zijn misschien groter dan de verschillen tussen België en Griekenland. Een land eruit gooien lost het dus niet op, je zit steeds met het probleem van de afwezigheid van een politieke unie. Splits je op tussen een Neuro en Zeuro, dan kan dit een oplossing zijn, maar moet je wederom een politieke unie en flexibele arbeidsmarkten hebben. Is dit makkelijker tussen de noordelijke lan-

den? Waarschijnlijk. Is dit makkelijker onder de zuidelijke landen? Ook vrij waarschijnlijk. Dan krijg je een Europa met 2 snelheden. Namelijk een zuidelijk, inflatoir, zwak en devaluerend gebied en een anti-inflatie gedreven, noordelijk deel met een sterke munt.

LVSF: waar zou België zitten volgens u?

Van Overtveldt: Het is duidelijk dat de scheidingslijn filosofisch, ideologisch en zeker rauw economisch dwars door het land zou lopen. In het verleden is reeds ten tijde van de Belgische Frank gebleken dat Vlaanderen een harder muntbeleid wou voeren en dit waarschijnlijk ook zou kunnen verteren, maar dat Wallonië dit niet wil en misschien ook niet kan. Daarenboven is er ideologisch over alle partijen heen een zeer beperkt draagvlak hiervoor in Wallonië.

LVSF: zou Friedman hierover hetzelfde gedacht hebben als u?

Van Overtveldt: Friedman is steeds een geweldige voorstander geweest van vlottende wisselkoersen omdat de economie zich dan steeds automatisch aan wijzigende economische situaties aanpast. Hij was dus geen voorstander van een Eurozone, wel van een Europese Unie als eenheidsmarkt met optimale vrijhandel.

LVSF: Sociologe Margaret Mead schreef ooit: *Never doubt that a small group of thoughtful, committed people can change the world; indeed, it's the only thing that ever has. In welke zin denkt u dat een kleine groep mensen zoals journalisten, academici of pakweg studenten de wereld kunnen veranderen?*

Van Overtveldt: Ze kunnen inderdaad de wereld veranderen als ze de beleidsvoering in beweging kunnen zetten. Als ze de bevolking in beweging krijgen, dan kunnen ze makkelijker de beleidsvoerders in beweging krijgen. Ik herinner me nog dat ik bij Annie Peeters zat in een uitzending rond Occupy Wall Street. Wat die mensen zeiden over de banken was grotendeels correct. Wat die mensen zeiden over de vrije markt en grosso modo over economie was de grootste onzin. Het is niet omdat er een duidelijk probleem is in de financiële wereld waardoor een normale marktwerking er niet

komt, namelijk een niet goed functionerende bank wordt niet geëlimineerd zoals een niet goed functionerende koekjesfabriek geëlimineerd wordt, dat je het ganse systeem volledig overboord moet gooien. Zeggen dat die financiële crisis de armen nog armer maken en de rijken nog rijker is compleet van de pot gerukt. Dat laatste was voor een stuk wel waar, maar de armen worden niet armer. Hieruit concluderen dat we het ganse systeem overboord moeten gooien is gewoon de verkeerde conclusie. Die groepen hebben dus effectief allemaal wel iets zinvol te zeggen, het is enkel jammer dat hun eindboodschap een 'crap-achtig' karakter heeft.

LVSF: heeft België dan nood aan een Occupy Law Street-beweging?

Van Overtveldt: Dat heb ik niet gezegd. Ik zeg als er een grote groep mensen nu de Wetstraat zouden bezetten, en de bevolking draagt dat, dan gaat de politiek naar hen luisteren. Als men de amusementswaarde hoger in het vaandel draagt dan de boodschap dan leidt dit vanzelfsprekend tot niets.

Als ik nu weer zie wat men doet met die voorafname op de pensioentaks dan zeg ik, ja jongens ruk maar uit, mijn steun heb je. Ik vind belasting op een bijkomend pensioensparen een 'kutidee', want je gaat mensen die heel uitgebreid langs de fiscale kas gepasseerd zijn nogmaals penalisieren. Mensen die begrotingsgewijs zeggen dat is allemaal wel voor volgend jaar of het jaar na-dien, maar we nemen daar nu al op vooraf, deze mensen horen thuis in de gevangenis en niet in de Wetstraat. Dat is puur crimineel.

LVSF: Dat is een mooie afsluiter. Bedankt voor het interview! ■

Michiel Rogiers

Voorzitter LVSF Nationaal

Filip De Clercq

Politiek Secretaris LVSF Nationaal

De Soto: kritiek op het socialisme

Arnd De Weirdt is sponsorverantwoordelijke van LVSV Leuven.

De reis van LVSV naar Madrid mocht deze keer een paar toppers op haar naam schrijven. Niet enkel *culturo* activiteiten stonden op het programma, maar ook *face to face* contact met enkele grote namen van het Europese liberale gedachtegoed, waaronder prof. Jesus Huerta de Soto. De man heeft ondertussen toch al wat naam voor zichzelf gemaakt, en de mogelijkheid om een van zijn lessen in het kader van de masteropleiding in Oostenrijkse economie aan de *Universidad Rey Juan Carlos* bij te wonen was dan ook een niet te missen kans.

De Soto kort voorstellen is een uitdaging. Hij is verbonden aan het Ludwig von Mises Institute, de Mont Pèlerin Society, heeft twee doctoraten op zijn naam staan (rechten en economie) en doceert sinds 2007 aan de faculteit Recht en Sociale wetenschappen aan de *Universidad Rey Juan Carlos*. Prof. de Soto is vooreerst professor in de politieke economie en een van de grootste hedendaagse voorvechters van de Oostenrijkse economische school in ons continent. Hij publiceerde al een behoorlijk aantal boeken, waaronder *Socialism, Economic Calculation and Entrepreneurship* en *Money, Bank Credit and Economic Cycles* (door Tuur Demeester vertaald, *Geld, krediet en crisis*). Zijn eruditie wordt enkel geëvenaard door zijn oprechtheid en passie als het gaat over vrijheid, zij die politiek dan wel economisch (is er überhaupt een verschil te maken tussen die twee?).

Dat het Spaanse bloed anders vloeit dan bij ons bedeesde Vlamingen, dat is al langer bekend. Dezelfde *laid back* attitude was zeker voelbaar tijdens het hoorcollege, maar daar trok prof. de Soto zich niet al te veel van aan. Zelfs het Spaanse accent is iets waar je behoorlijk snel aan gewend raakt.

In elk geval, socialisme maakte de orde van die avond uit. Wát is socialisme, welke types van socialisme kunnen we tegenwoordig onderscheiden, voor welke kritieken staat socialisme open ... ?

Socialisme?

Net zoals elk degelijk debat begint met de definiëring van posities, begon de Soto zijn les ook met een definiëring van wat hij onder 'socialisme' verstaat. Socialisme is het systeem waarbij men de productiemiddelen aggregereert en nationaliseert, waarbij men de economie centraal plant, en het onmogelijk wordt voor het prijsmechanisme om zijn normale rol ("*prices are incentives wrapped in knowledge*") op te nemen. Deze definiëring van socialisme loopt ongeveer gelijk met deze die in de jaren '20 en '30 werd gehanteerd tijdens bijvoorbeeld het *economic calculation debate*. Socialisme zo beschreven zien doet wat vreemd aan, omdat het socialisme is waarmee wij dagelijks geconfronteerd worden. Deze 'oude' definitie van socialisme, die ook en vooral door Oostenrijkse economen (denk aan Ludwig von Mises en F.A. Hayek) werd gehanteerd, wil er vooral op duiden dat een socialistische economische orde deze is waar kapitaal- en productiegoederen niet langer in handen zijn van private ondernemers, maar van de staat.

Waar deze Oostenrijkse economen voor staan is niet zomaar of niet enkel de idee dat socialisme een onwenselijk systeem is. Het gaat verder dan dat. In het economische calculatiedebat verdedigde de Oostenrijkse economische school de stelling dat socialisme tout court *onmogelijk kan werken*. Centrale planners zien zich geconfronteerd met een aantal problemen, waarvan hun grootste uitdaging van epistemologische aard is, aldus de Soto. Een centrale

planner heeft geen middelen tot zijn beschikking om alle verspreide en impliciete kennis die aanwezig is in een samenleving over welke goederen en diensten die mensen willen te kennen. Een grote verklarende rol voor het gebrek aan die kennis, of minstens de inefficiënte manieren die een centrale planner tot zijn beschikking heeft om die kennis te 'aggregeren' ligt in het feit dat de rol van het prijsmechanisme zwaar gefnuikt wordt. Het statisch karakter van een planeconomie staat in schril contrast met de dynamiek en de creativiteit die een vrije economie zo krachtig maakt.

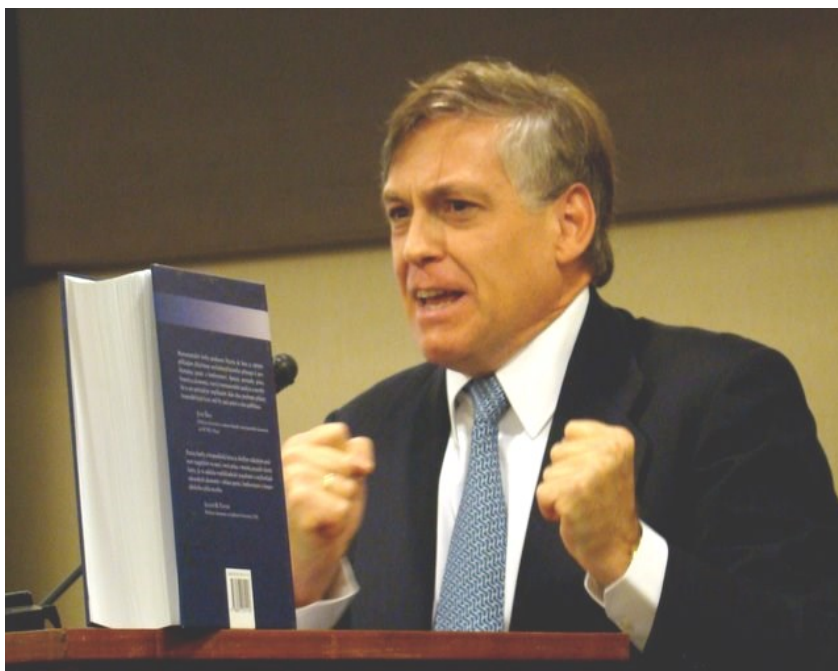
Soorten socialisme

Het spreekt voor zich dat het socialisme van de jaren '20 en '30 niet het socialisme van de jaren '70 of '80 is, laat staan het socialisme waar de meeste hedendaagse politieke partijen voor staan. Net zoals het geval is binnen het liberalisme, huist ook het socialisme verschillende strekkingen.

De oudste vorm van socialisme is deze waar we het eerder over hadden. De Soto spreekt hierbij van 'sovjetsocialisme'. Dit type socialisme wordt gekenmerkt door de afwezigheid van private eigendom en centrale planners – overheden dus – die kapitaalgoederen bezitten. Deze vorm van socialisme is wat we vaak eerder als 'communisme' bestempelen. De laatste overblijfselen hiervan sinds de val van de Muur in '89 vinden we nu nog terug in Cuba en Noord-Korea, aldus de professor. We kunnen hierbij misschien wel een kritische opmerking maken. In welke mate is het gerechtvaardigd te spreken van 'sovjetsocialisme' en dit zo te definiëren? Er lijkt maar één periode geweest te zijn in de geschiedenis van het Sovjetrijk die werkelijk dicht in de buurt van deze typering komt en dat is de periode van 1918 tot

1921. Tijdens deze paar jaar, ook wel de jaren van het oorlogsocialisme ('*war communism*'), dit beleid werd immers geïmplementeerd tijdens de Russische burgeroorlog) genoemd, werd alle industrie genationaliseerd, privaat ondernemerschap werd illegaal, sporen werden militair gecontroleerd en voedsel en andere goederen werden op gecentraliseerde manier verspreid vanuit de steden. Het spreekt voor zich dat de gevolgen hier van moeilijk te overzien waren. Ter illustratie, grootsteden zoals Petrograd en Moscow zagen meer dan vijftig procent van hun bevolking weg trekken, richting platteland. Zwarte markten floreerden, het productieniveau van de zware industrie viel dramatisch hard terug. Vanuit bepaald oogpunt beschouwd lijken deze gevolgen jammergenoeg onvermijdelijk.

Een mildere vorm van socialisme vinden we terug bij de sociaaldemocratie. Deze stroming, eerder dan door middel van dwang haar instituties te installeren, accepteert democratische principes en tracht zo haar ideologische doelen geïmplementeerd te zien. De grootste vertegenwoordiging hiervan vinden we bij de zogeheten *fabiaanse* socialisten, naar The Fabian Society. Deze denktank, opgericht in Groot-Britannië, haalde haar naam bij de Romeinse generaal Quinto Fabius Cunctator, die erom bekend stond eerder dan Hannibals troepen rechtstreeks

te confronteren hen langzaamaan vermoeide en zo uiteindelijk de overwinning behaalde. De London School of Economics werd opgericht door fabiaanse socialisten, van wie de meest bekende waarschijnlijk George Bernard Shaw is. Het gevaar zit er echter in je te laten misleiden door de 'graduele' aanpak waar deze stroming voor staat. De sociaaldemocratie mag er dan wel duidelijk voor *piecemeal social engineering* kiezen eerder dan een totale (totalitaire?) aanpak, waarbij men de economie en de samenleving niet als aggregaten wil besturen maar voor een 'sectoriële' aanpak kiest, dit ontdoet haar niet van de eerder aangehaalde problematiek die inherent is aan socialisme. Het kennisprobleem dat geldt voor grote *top down* acties blijft immers gelden voor *piecemeal* acties. Het (gevaarlijke) verschil zit er enkel in dat het minder makkelijk is dit te onderkennen.

Conservatief socialisme lijkt misschien een vreemde eend in de bijt, maar dat hoeft het niet noodzakelijk te zijn. Een voorbeeld van dergelijk regime vinden we terug in het Spanje onder Franco. Hoewel er soms sprake is van hoe zijn regime economische hervormingen heeft doorgevoerd die tot het 'Spaanse mirakel' van de jaren '70 leidden, toonde ook dit regime nog sterk socialistische kenmerken. Het politiek systeem werd gekarakteriseerd door een sterk paternalistische inslag en geprivilegeerde klassen. Het is mogelijk een gelijkaardig argument te maken voor het nationaalsocialistische regime van Duitsland. Hoewel de productie/kapitaalgoederen niet noodzakelijk altijd in handen waren van het regime, werd die productie danig hard gedirigeerd of centraal gepland dat er van vrij ondernemerschap weinig sprake was.

Wisselwerking tussen definites socialisme en liberalisme

De Soto stond ook even stil bij hoe de notie van socialisme doorheen de tijd is ontwikkeld en wat de invloed daarvan is geweest op de invulling van wat liberalisme is. We hebben ondertussen al gezien dat er een behoorlijk verschil bestaat tussen het socialisme van de jaren '30 en de verschillende vormen die zich daarna ontwikkelden. Soci-

alisme en liberalisme vinden elkaar echter terug wanneer we *human action*, menselijk handelen als een soort van *template* gebruiken waarmee we beide systemen kunnen belichten.

Zo is er Hans-Hermann Hoppe die in zijn werk '*A theory of socialism and capitalism*' socialisme omschreef, niet als het systeem waarbij kapitaalgoederen publieke eigendom zijn, maar wel het systeem binnen hetwelke men op geïnstitutionaliseerde wijze zich bemoeit met eigendomsrechten of, in de overtreffende trap, die eigendomsrechten schendt. Kapitalisme daarentegen is dan het systeem wat gegrond is op de expliciete erkenning van eigendomsrechten en vredevolle contractuele handel tussen eigenaars. De Soto zelf heeft wat kritiek op Hoppes definitie van socialisme, niet omwille van het aspect 'institutionalisatie', maar wel omdat het spreekt van 'eigendomsrecht' zonder dit op voorhand te definiëren.

Hij kiest er zelf voor om socialisme te definiëren als een geïnstitutionaliseerde vorm van bemoeienis, dwang of agressie tegen vrij ondernemerschap (*entrepreneurship*, een belangrijk concept binnen de Oostenrijkse economische school). Waar het om gaat is de mate waarin mensen vrij kunnen handelen, de mate waarin *human action* zich in een vrije sfeer kan bevinden. Hoe vrijer de economische sfeer, des te beter dat *entrepreneurs* hun capaciteit om nieuwe winstopportunities te ontdekken kunnen benutten en zo het welvaartsniveau van de samenleving omhoog kunnen duwen. Vanuit dit oogpunt bekeken staat socialisme radicaal tegenover *human action*. Het voordeel van deze definitie bestaat er dan in dat men niet zomaar vasthangt aan eigendom wat, aldus De Soto, (hoofdzakelijk) een juridisch concept is. Daarbij laat deze definitie ook toe om ook economische interventionisme onder dezelfde noemer te analyseren als socialisme. Daar waar Ludwig von Mises een onderscheid maakte tussen beide – socialisme beschouwde hij onmogelijk omwille van het economisch calculatieprobleem, interventionisme laat op zich nog enige calculatie toe – kiest De Soto ervoor om deze interventionisme te zien als een vorm van socialisme.

Evolutie

Zoals we eerder zagen, is de invulling van het begrip 'socialisme' doorheen de tijd wat gediversifieerd en dit zeker sinds '89. Vooral binnen het kader van de opkomst van de sociaaldemocratie zien we dat het vocabulaire zich tegenwoordig eerder toespitst op kernwoorden als harmonie, kansen, de maximalisatie van *human welfare* – en wie kan daar niet voor zijn? – en dat het deze termen zijn die het publieke debat tegenwoordig beheersen. De vraag die daaruit volgt is de volgende, is het mogelijk voor socialisme om zichzelf opnieuw 'in ere' hersteld (los van de vraag in welke mate dit nu nog niet het geval is)? en geïnstitutionaliseerd te zien (tegen de huidige "neoliberale" tendenzen in)? De Soto lijkt ons voor deze mogelijkheid te willen hoeden.

Een kleine noot bij de evolutie die het begrip 'socialisme' heeft doorgemaakt en de manier waarop men hier vanuit liberale hoek reageert lijkt hier misschien gepast. De 'verbetering' die de Soto maakt aan Hoppes definitie van kapitalisme lijkt ons er niet zo maar gekomen te zijn. Hoewel zijn kritiek op het gebruik van het woord 'eigendomsrecht' terecht mag zijn, kan deze ook mogelijk een signalisatie zijn van de verandering in het discours van het socialistische kamp. Sinds de 'beslechting' van het economische calculatiedebat in de jaren '20 en '30 lijkt het erop dat de inhoud van de debatten grondig, fundamenteel en onherroepelijk gewijzigd zijn. Bepaalde socialistische economen gaven toentertijd ook toe dat zij dat *hardcore* economische debat niet konden winnen en erkenden met andere woorden de geuite kritiek vanuit de hoek van het vrije marktsdenken, maar dit betekende enkel dat een groot deel van het discours de kant van 'sociale rechtvaardigheid' e.d. koos. Misschien kunnen we dan ook de link maken met de verschuiving of aanpassing van de definitie van socialisme binnen het liberale economische kamp, vooral dan wat betreft de weglating van 'eigendom' ten voordele van ondernemerschap. Zou het niet kunnen dat de 'overwinning' van de Oostenrijkse economen binnen het calculatiedebat, waarbinnen een uitermate belangrijke rol

voor eigendomsrechten is weggelegd, en de daaropvolgende erkenning van socialistische economen dat zij de uitdaging die Ludwig von Mises toen aan hen stelde niet konden beantwoorden, daar ergens voor tussen heeft gezeten?

Conclusie

Even flamboyant als hij deze uiteenzetting gaf, leidde de Soto ons dan ook naar zijn conclusie, of minstens, zijn persoonlijke politieke overtuiging. Kiezen we voor de Staat, met al haar morele, economische, institutionele en politieke problemen? Of kiezen we voor de Samenleving, het complexe proces van menselijke interactie gedreven door ondernemerschap dat constant informatie gebruikt en doorstuurt binnen het kader van arbeidsdeling, waarbij menselijke interactie gestuurd wordt door prijzen, die economische calculatie toestaan. De spontane en onvermijdelijke uitkomst van deze samenleving, aldus de professor, is *vida* – leven. Enkel deze samenleving is ertoe in staat om om te gaan met groeiende bevolkingsaantallen en tegelijkertijd een stijgende welvaart voor elk individu mogelijk te maken. U kunt hieruit zelf afleiden welke de uitkomst zou zijn van een socialistische samenleving.

Het moge duidelijk zijn dat Jesus Huerta de Soto controversiële stellingen zeker niet schuwt, maar daarbij ook wel in staat was om voldoende argumenten naar voor te brengen om die ook te onderbouwen. Het is aan elke persoon om voor zichzelf uit te maken wat de waarde van die argumenten zijn. Spaans bloed loopt ten overvloede door zijn aderen en het was dan soms even slikken voor een nederige Belg om te zien en horen met welke bravoure de man les geeft. Desalniettemin, een dik uur en een half gaf voldoende stof tot nadenken. De korte gesprekken, handdrukken en gratis boeken achteraf waren hoogstens een kers op de taart. ■

European Students for Liberty Conference

Davy Dirix is verantwoordelijk voor PR & Communicatie bij LVSV Leuven en Local Coordinator bij European Students for Liberty.

Van 8 tot 10 maart ontving LVSV Leuven de European Students for Liberty Conference, de grootste samenkomst van liberale studenten op het Europese continent.

Er is hoop voor de vrijheid! Het klinkt misschien wat vreemd in tijden waar de overheid zich meer en meer bemoeit met wat er zich in de samenleving afspeelt, al zijn er redenen genoeg om het toch te geloven. Vanwaar die hoop? De liberale beweging groeit met een enorme snelheid, ze is zelfs nog nooit zo groot geweest als vandaag. Vooral bij studenten zien we dat de liberale studentenverenigingen als paddenstoelen uit de grond schieten. Het LVSV is niet meer alleen.

Het LVSV kreeg echter wel de eer om host te zijn van de tweede European Students for Liberty Conference, waar niet minder dan 350 studenten vanuit 44 landen samenkamen voor een weekendje vrijheid. Ze kregen de kans om op deze 3 dagen het wondermooie Leuven te ontdekken, te netwerken en te genieten van interessante lezingen over economie, politiek, filosofie, ... Geronomeerde sprekers als Tom G. Palmer en Stephen Davies slaagden er zelfs in om de hele zaal een 'liberaal orgasme' te bezorgen.

De belangrijkste momenten van de conferentie waren echter niet de interessante lezingen, maar de socials achteraf. Studenten konden hier hun ervaringen delen, inspiratie opdoen, genieten van het o zo lekkere Belgische bier en met een binnenzak vol nieuwe naamkaartjes terug naar huis keren.

De belangrijkste les van de conferentie kwam kwam van Dr. Stephen Davies:

"Too many people in our movement have adopted a reverse Marxism where economics dictates everything. So it's the argu-

ment that economics is the master science and everything else is secondary. I reject that. But as well as being untrue it's a dangerous idea"

Davies merkte terecht op dat er een tendens is naar het verheerlijken van economische theorie, en dat dit vaak ten koste gaat van de basisprincipes van het liberalisme. Vrijheid moet de basis zijn van onze ideeën, niet omdat het efficiënt is, maar omdat het zorgt voor een goed moreel kader voor de samenleving. De vrije markt is daar slechts een gevolg van.

Dat het een meer dan geslaagd event was, dat staat vast. Wat kunnen we hier nu uit afleiden? Wel, het brengt zeker geen zekerheid voor een vrijere samenleving, maar het is zonder meer wel een evolutie in de goeie richting die veel potentieel heeft. De kunst zal nu zijn om dat netwerk te blijven uitbouwen en zo stilaan meer en meer invloed uit te oefenen op de samenleving. Verandering is nu eenmaal een traag proces, maar we zijn er klaar voor! ■

Leuwen **1366**

Aan het geld van de spaarboekjes mag niet worden geraakt als de bank slecht presteert

Pro

Loïc Moureau is oud-bestuurslid van LVSV Leuven en master in de theologie en de filosofie.

Het zal u maar overkomen: Je bent al jarenlang aan het sparen voor een eigen appartementje. Lenen lijkt je persoonlijk niet de beste oplossing, ook al staan de rentes voor het ogenblik vrij laag. Het is jouw keuze, dus niemand heeft je wat te verwijten. Van je ouders had je op je achttiende al 40.000 euro gekregen, ze hebben er je hele kindertijd lang met nieuwjaar en verjaardagen aan opgebouwd, hebben er de extra citytrip naar Madrid of Lissabon maar zo voor gelaten. Zelf heb je er met wat sober leven op een iets te kleine studio en overuren kloppen nog het dubbele bijgekregen. Eindelijk is het zover! Een buitenkansje! Daar in de straat achter het station komt er iets leuks vrij! Je rent naar je bankkantoor om een bankcheck, driftig pratend met je vastgoedmakelaar door je iPad, iPod, blue- of Blackberry of hoe zo'n ding ook moge heten.

En dan gebeurt het. De deuren van je bank zijn potdicht, ook al is het 11.15u in de morgen op een gewone weekdag en zou dus zelfs die instelling op dat uur geopend moeten zijn! Tegen de deur hangt een briefje: 'Beste klant. Wegens een wijziging in artikel 38 bis paragraaf huppeldepup uit het wetboek zijn wij tijdelijk gesloten. Wegens een reorganisatie zullen wij genoodzaakt zijn 60 procent van het kapitaal boven de 100.000 euro op uw spaarrekening (0,5 basisrente + 0,25 getrouwheidspremie: vraag ernaar bij onze medewerkers!) door te storten naar vadershandje staat, die het op zijn beurt nodig heeft om zichzelf en vooral ons te redden. Dank voor u begrip!'

Na een dag of twee ontwaakt je onder een luid en nogal storend 'piep piep' in een ziekenhuisbed. Het infarct is je niet fataal geworden, in feite mag je de volgende dag al weer naar huis. Het is te zeggen: naar je studio. Het appartement kan je de eerstkomende twee jaar wel weer vergeten. Naar de studio slenterend dus, moppert onze goedgelovige toekomstdromer over waarom hij zijn geld niet gewoon in een sok onder zijn bed had gestoken. Of edelmetalen had gekocht, en in een schatkist of kluis (het schijnt dat die verkoop in de lift zit) in de tuin van zijn ouders had begraven. Of gewoon verdrongen op café.

De mopperende gedachten van onze niet-echt-meer-zo-jongeling zijn exact de kern van waar het hier over gaat: de onrechtvaardigheid die wordt aangedaan aan diegenen die naïef of verantwoordelijk genoeg waren hun middelen niet snel genoeg in vastgoed of industrie te investeren (who can blame him for that, gezien de faillissementen en bubbels?!), of het gewoon door ramen en deuren hebben gegooid. Een mens mag miljoenen euro's aan paleizen en aandelen in wapenfabrieken hebben, zolang er maar geen spaarcentjes op de bank staan.

Het excuus dat het geld net zou dienen om diezelfde - private - banken te redden, raakt kant nog wal. Wie wil immers nog zijn of haar geld laten staan op een plaats waar de interest zelfs de inflatie niet overtreft, om dan ook nog eens niet zeker te zijn dat het er gewoon blijft staan? Dan neem ik wel het risico op een muis en bewaar die stukjes

papier wel in een sok onder mijn matras - een kat is misschien een fijne investering. Of misschien is een verhuis naar de Kaaimaneilanden toch niet zo onaantrekkelijk

als eerst gedacht? Alvast benieuwd welke Europese economie of instelling daar haar profijt mee doet... ■

Contra

Steven Verschoot is redacteur van Blauwdruk.

De spaarder is een schuldeiser

Een plaats om geld veilig te parkeren aan een interestvoet (die weliswaar dermate laag is dat men door de werking van inflatie nog steeds geld 'verliest') is geen recht. Het is een dienst aangeboden door een bank waarmee je als spaarder contracteert. Een spaarboekje is een beleggingsproduct waarbij de bank de spaarder, in een privaat contract, kapitaalsgarantie verschaft. Daarbij komt een interest.

Interest heeft verschillende functies. Sterk vereenvoudigd vergoedt interest het afstand doen van huidige consumptie om middelen te investeren (met andere woorden: een vergoeding van de bank om op uw geld te kunnen rekenen) en het risico dat men loopt door de middelen aan de bank te verlenen. Dat de rente bij spaarboekjes dermate laag is, kan in die optiek worden gewijt aan enerzijds de hoge volatiliteit van spaarboekjes (men twee dagen na storten het geld er alweer afhalen – waardoor de bank op lange termijn weinig kan rekenen op het geld) en het lage risico dat men neemt, de bank verleent immers kapitaalsgarantie. Toch is het belangrijk op te merken dat er, hoewel ze zeer laag is, nog steeds interest verleend wordt: de bank betaalt de cliënt dus nog steeds voor enerzijds het beschikken over het geld, en anderzijds het genomen risico (hoe klein dat ook moge wezen). De bank betaalt dus een vergoeding voor de dienst die de spaarder haar verleent.

Dit alles maakt dat de spaarder eigenlijk weinig meer is dan een schuldeiser van de bank. De spaarder leent geld uit aan de bank, die daar een interest op betaalt (*het gaat om een verbruiklening, waarbij eigendomsoverdracht plaatsvindt, en de uitlener slechts een persoonlijke vordering verwerft*).

Wanneer de spaarder de middelen terugwil, kan hij die terugvragen met de verdiende interest voor de periode dat het geld op de bank stond. Wanneer een bank in de problemen komt en het faillissement aanvraagt of een WCO-procedure start, dienen spaarders dan ook net als alle schuldeisers te worden behandeld. Ze gaan mee de boedel in, en verliezen pro rata. Hoogstens kunnen ze als bevoorrechte schuldeisers worden gezien.

De spaarder moet geresponsabiliseerd worden

En wat dan met de arme spaarder, die door het faillissement van de bank zijn geld kwijt is? Die heeft inderdaad een probleem, maar dat is te wijten aan zijn onvoorzichtigheid. Hij heeft geleend aan een insolvabele tegenpartij, en moet daar de gevolgen van dragen. Mensen lenen geen geld aan een dakloze onder een brug, waarom zouden ze dan wel geld lenen aan een insolvabele bank?

Omdat ze geen andere keuze hebben? Er zijn vele banken, waarvan sommige van hun solvabiliteit een verkoopargument maken (*24 april stond het nog in de Tijd: banken verlagen hun rente om veiliger over te komen*). Een meer verantwoordelijke houding van de consument zou ook nopen tot een meer verantwoordelijke houding van de bankensector – die zich immers zou gedwongen zien geen te grote risico's te nemen met spaargeld, transparant te zijn en haar solvabiliteit te bewaken. En dat allemaal zonder regulering, *nota bene*. Marktwerving, heet dat.

Dan zou men nog kunnen zeggen dat de 'gewone spaarder' de kennis niet heeft om de solvabiliteit van de banken te bestuderen. Mensen doen vaak dingen waarvoor ze de kennis niet hebben. Ze kopen auto's, huizen,

gsm's, ovens, vloerbekleding, voedsel en zelfs kledij. Telkens winnen ze advies in. Waarom zouden ze dan geen advies inwinnen wanneer het om geld gaat? Omdat dat advies te duur is? Advies hoeft niet duur te zijn. Er zijn test-aankoop, gratis financiële adviseurs bij de OCMW's, etc.

En moet de overheid dan niet tussen komen? De overheid speelt daar geen enkele rol in. Het gaat om een privaat contract tussen de spaarder en de bank. Niemand heeft de verplichting te lenen aan een insolvable bank. Een spaarboekje is een belegging zoals een ander, waarbij enkel de bank een kapitaalsgarantie verleent – niet de overheid. Als de bank niet in staat is die garantie te verlenen, is het niet de taak van de andere burgers (en dus de overheid) om te redden. Het tegendeel beweren, is zoals stellen dat het bij een faillissement van een bouwonderneming de taak van de overheid zou zijn om de achterstallige facturen van die onderneming te dekken.

De spaarder moet dus in de eerste plaats geresponsabiliseerd worden. Hij is verant-

woordelijk voor wat hij met zijn geld doet, en hij moet oppassen wat hij met zijn geld doet – zoals hij moet oppassen wat hij met zijn andere goederen doet. Wanneer hij de kennis niet heeft, dient hij advies in te winnen – zoals hij altijd doet wanneer hij andere acties met zijn geld onderneemt. Het is belangrijk dat de spaarder beseft dat hij 'maar' een schuldeiser is, die enkel met de bank heeft gecontracteerd. Niet minder – maar zeker ook niet meer.

Belangrijk is echter dat het voorgaande uitgaat van de opvatting dat een bank in moeilijkheden een faillissementsprocedure of WCO-procedure dient te worden ingestuurd, zoals elke andere onderneming. Al was het maar om *moral hazard* tegen te gaan – anders zou het immers zeer eenvoudig worden: grote schulden aangaan, enorme risico's nemen, zorgen dat je immens groot bent voor de boemerang terugkeert en dan bij de overheid aankloppen om gered te worden.

De banken moeten niet gered worden

Als er bij een redding van banken wordt af-

geroomd van schuldeisers, is deze positie volgens mij nog steeds logisch: schuldeisers dienen het risico van insolventie te dragen, niet burgers die geen enkele bank met de slecht presterende bank hebben. Als de banken dus per sé moeten gered worden, is het nog steeds logischer dat de spaarders voor die kost opdraaien dan dat de burgers voor die kost opdraaien. Dit is ook het geval bij een faillissement of een WCO-procedure.

Maar toch. Daar wringt de logica al behoorlijk. Waarom spaarders verplichten hun geld af te staan voor het redden van een bank, ergo het vergoeden van haar andere schuldeisers? Eigenlijk is dat gewoon het geld van de ene schuldeiser naar de andere schuldeiser versluizen, waarbij aan het slachtoffer zijn schuldvordering wordt ontzegd omdat weerbaarder partijen hun vordering niet in rook zouden zien opgaan. Diefstal, heet dat.

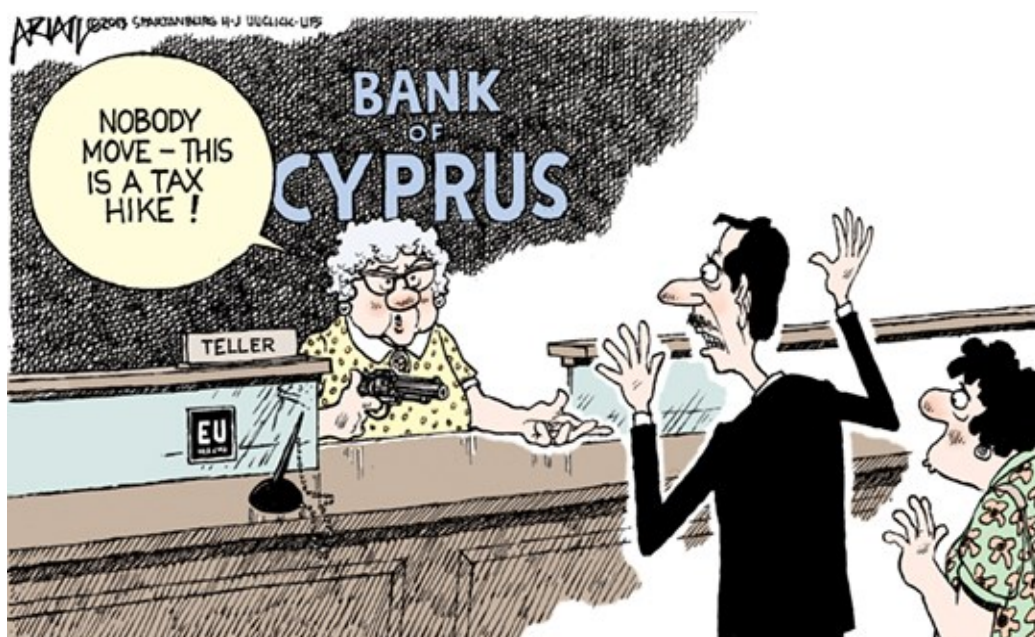
Het hoort aan de schuldeisers te zijn te beslissen of ze de onderneming willen redden (en daartoe eventueel een deel van de schuldvordering wensen kwijt te schelden) met de kans een hoger, maar ook een lager bedrag terug te krijgen na vereffening – zoals reeds in een bepaalde mate het geval is bij de WCO-procedure. En wanneer een onderneming wordt gered, horen alle schuldeisers gelijk in bad te stappen. Gelijk? Nee – niet gelijk. Sommigen genieten een hoger rendement om meer risico te ne-

men. Die eerst, natuurlijk.

Besluit

Er moet worden besloten dat wat in Cyprus is geschied volgens mij dan ook uit den boze is, en tegenstrijdig met alles wat ik hierboven heb beargumenteerd: van bovenaf een redding doorvoeren met het geld van de overheid én de spaarder (terwijl andere schuldeisers in grote mate buiten schot worden gelaten), verplicht, zonder enige aankondiging. De ene dag ben je rijk, de andere dag arm – en niets wat je eraan kunt doen, want de banken zijn gesloten. Dergelijke operaties zijn in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel en het eigendomsrecht en kunnen volgens mij dan ook niet aanvaard worden.

Desalniettemin volgt uit dit alles geenszins dat het geld van de spaarder principieel buiten schot moet blijven wanneer een bank in moeilijkheden komt. Integendeel eerder: wanneer een bank in moeilijkheden komt, horen zowel de bank als zijn schuldeisers dezelfde gevolgen te ondergaan als gelijk welk ander bedrijf. Een beter manier om de bankensector te 'zuiveren' dan haar en haar schuldeisers verantwoordelijk te maken voor haar eigen verliezen, zoals dat bij elke andere onderneming het geval is, is er volgens mij niet beschikbaar. ■

(Ere)lid worden? Blauwdruk ontvangen?

Wenst u lid te worden van LVSV Leuven?

Iedere student die geïnteresseerd is in de ideologie van het liberalisme kan lid worden van het LVSV Leuven. Voor het symbolische bedrag van 5 euro geniet je als lid van LVSV Leuven van de talrijke voordelen die we je bieden. Zo krijg je onder meer een jaarabonnement op het ledenblad Blauwdruk, uitnodigingen voor al onze activiteiten (Blauwe Maandagen, debatten, discussie-avonden, cantussen, bezoeken en uitstapjes), krijg je korting op de aankoop van liberale boeken en maak je automatisch deel uit van ons zeer uitgebreide netwerk van liberalen. Je kan je inschrijven als lid via de website van het LVSV Leuven, maar je kan uiteraard ook altijd één van onze bestuursleden aanspreken. Zoals het een liberale vereniging betaamt heeft het lidmaatschap of deelname aan onze activiteiten geen enkele verplichting als gevolg. Als je geïnteresseerd bent om actiever mee te werken dan is een bestuursfunctie iets voor jou. Spreek ons aan op onze activiteiten! ■

Wenst u erelid te worden van LVSV Leuven?

Het erelidmaatschap van het LVSV is de mogelijkheid die wij bieden aan niet-studenten om hun sympathie voor onze vereniging te uiten en om hen de kans te geven zich nauwer bij onze vereniging te betrekken. Deze leden verdienen ons respect vanwege hun steun aan het LVSV en worden ook dusdanig behandeld. Dit betekent dat alle ereleden steeds persoonlijk worden uitgenodigd voor al onze activiteiten (zowel de politieke als de studentikoze activiteiten). Zij ontvangen gratis alle exemplaren van ons ledenblad de Blauwdruk en zij worden (indien gewenst) opgenomen in de galerij der ereleden op onze website. Erelid wordt u door een bijdrage vanaf 35 Euro te storten op rekeningnummer: 734-0096923-29. Indien u meer informatie wenst omtrent het erelidmaatschap, contacteer onze penningmeester Harald op harald@lvsvleuven.be. ■

Wenst u een abonnement op Blauwdruk zonder (ere)lid te worden?

Heeft u interesse in het liberaal gedachtegoed en wenst u het magazine Blauwdruk op regelmatige basis persoonlijk te ontvangen? Dan is er goed nieuws. Het is mogelijk om u te abonneren op Blauwdruk, zonder lid of erelid te worden. Het magazine verschijnt drie maal per academiejaar. De prijs van dit jaarlijks abonnement bedraagt 25 euro. Voor meer informatie kunt u onze redactie contacteren via redactie@lvsvleuven.be of één van onze bestuursleden aanspreken. U kan ook gewoon 25 euro op onze rekening storten met vermelding "jaarabonnement Blauwdruk". Ons rekeningnummer is **734-0096923-29**. Leden en ereleden van LVSV Leuven ontvangen sowieso een gratis abonnement op Blauwdruk. ■

Bestuur en contactgegevens

Voorzitter:

Gilles VERSTRAETEN
gilles@lvsvleuven.be
+32(0)484/77 17 53

Ondervoorzitter:

Nick ROSKAMS
Nick@lvsvleuven.be

Penningmeester:

Harald SMEETS
Harald@lvsvleuven.be

Politiek secretaris:

Jan REYNTJENS
Jan@lvsvleuven.be

PR en Communicatie:

Davy DIRIX
Davy@lvsvleuven.be

Sponsoring:

Arnd De WEIRDT
Arnd@lvsvleuven.be

Activiteitenverantwoordelijke:

Nathalie SMUHA
Nathalie@lvsvleuven.be

Hoofdredactie Blauwdruk:

Jonas VEYS
Jonas@lvsvleuven.be

Redactie Blauwdruk

Steven VERSCHOOT
Steven@lvsvleuven.be

Bestuursleden:

Sara LABIB
Sara@lvsvleuven.be

Jorig WIELOCKX
Jorig@lvsvleuven.be

Loïc MOUREAU
Loic@lvsvleuven.be

ALLE LEDEN DIE GEÏNTERESSEERD ZIJN OM MEE TE WERKEN IN DE BESTUURSPLOEG MOGEN DIT STEEDS LATEN WETEN OP ONZE ACTIVITEITEN OF DOOR EEN MAILTJE TE STUREN NAAR HARALD@LVSVLEUVEN.BE.

Galerij der Ereleden

Het LVSV Leuven dankt haar ereleden voor hun onmisbare steun.

Alexander De Croo
Vicepremier, minister van pensioenen

-
Annemie Neyts
Europarlementslid

-
Annemie Turtelboom
Federaal minister van justitie

-
Bart Tommelein
Senator

-
Bram Machtelinckx
Oud-voorzitter LVSV Nationaal

-
Brandaan Mombaers
Advocaat, Oud-voorzitter

-
Carl Vereecke
Gedeputeerde provincieraad W.-VI.

-
Chris Demeyere
Ondernemer

-
Christian Leysen
Voorzitter Antwerp Management School

-
Christophe Depreter
Voorzitter SABAM

-
Desiree Senden
Advocate

-
Dirk Michiels
Notaris

-
Dominique Vanherck
Advocaat, Oud-bestuurslid

-
Egbert Lachaert
Stichtend kernlid Liberales

-
Frank Beckx
Bestuurder Essenscia, Oud-voorzitter

-
Frank Wilrycx
Burgemeester Merksplas

-
Freddy van Gaever
Zakenman en politicus

-
Gertjan Van Speybroeck
Oud-bestuurslid

Godelieve Versavel
Bestuurder Open VLD Leuven

-
Herman De Croo
Minister van Staat

-
Irina De Knop
Burgemeester Lennik en Vlaams volksvertegenwoordiger

-
Ivan Pittevijs
Gedelegeerd bestuurder Nationale Loterij

-
Johan Hanssens
Kabinetschef

-
Joost Germis
Verantwoordelijke ledenwerking Open VLD

-
Karel De Gucht
Eurocommissaris van handel

-
Karel Servranckx
Oud-burgemeester Steenokkerzeel

-
Kevin Wielockx
Oud-voorzitter LVSV Leuven

-
Koenraad Keignaert
Docent Artesis Hogeschool

-
Kwinten Van Geit
Oud-bestuurslid

-
Lode Cossaer
Voorzitter Murray Rothbard Instituut

-
Luc Bungeneers
Schepen Merksem

-
Lucas De Nolf
Oud-bestuurslid LVSV Leuven

-
Maggie De Block
Staatssecretaris

-
Martine Taelman
Fractieleider Senaat

-
Michel Heuvelmans
Ondernemer

-
Michel Van Haeleweyck
Ereburgemeester

-
Peter Reekmans
Burgemeester Glabbeek

-
Pieter Cleppe
Hoofd van 'Open Europe' Brussel

-
Philip Baetsle
Oud-voorzitter

-
Philippe Caeymaex
Oud-voorzitter

-
Rafael Mondelaers
Oud-voorzitter

-
Rik Daems
Senator

-
Rudi Beeken
Advocaat

-
Vincent De Roeck
Oud-bestuurslid

-
Willem Coppenolle
Oud-bestuurslid

Sponsors

Het LVSV Leuven dankt ook onderstaande bedrijven zeer hartelijk voor hun sponsoring.

Hoofdsponsors:

Sponsors:

Ook sponsor worden?

Bent u liberaal gezind en zou u graag willen bijdragen aan het voortbestaan van het LVSV, dan kan dat door een kleine bijdrage te storten. Bovendien is LVSV Leuven steeds op zoek naar bedrijven die geïnteresseerd zijn om actief de organisatie te steunen onder de vorm van sponsoring. LVSV Leuven biedt aantrekkelijke sponsor- en *exposure*-pakketten die op uw organisatie, budget en wensen afgestemd kunnen worden, hoe groot uw bijdrage ook is. LVSV Leuven stelt zich in zijn sponsorbeleid tot doel een zo goed mogelijke samenwerking te bekomen tussen uw bedrijf en onze vereniging, waarbij een maximale opbrengst van de samenwerking zowel voor uw bedrijf als LVSV Leuven steeds voorop staat. U kunt altijd met de afdeling sponsoring contact opnemen voor meer informatie over onze, voor u zeer interessante, promotiemogelijkheden. Adverteren in ons ledenblad Blauwdruk behoort ook tot de vele mogelijkheden.

Dit ledenblad verschijnt drie maal per academiejaar in een grote oplage en wordt onder andere verdeeld onder de abonnees, leden en ereleden, nationale en regionale pers en media, verschillende politieke partijen en parlementen en verschillende universiteiten.

Voor een eenmalig bedrag (afhankelijk van de advertentiegrrootte) zetten wij uw logo/ advertentie een jaar lang in alle oplagen van ons ledenblad. Bovendien vermelden wij uw logo met link naar uw website op onze website. ■

European Students for Liberty
Conference

BM: Thatcher

Ambachtszone

Ambachtenlaan 29

B-3001 Heverlee

016/38.36.34

info@procopia.be

www.procopia.be

WIE LEIDT JOUW LEVEN?

JIJ OF DE OVERHEID?

WWW.LVSVLEUVEN.BE